١٠ پرسیار و وەڵام

لەسەر هەڵەکانی عومرەکاران

لە فەتواکانی زانای پایەبەرز (محمد بن صالح العثيمين) رحمه الله

نووسینی

أحمد ملا فائق سعيد

مكتبة صلاح الدين للنشر والتوزيع

وأتموا الحج والعمرة لله

مافی چاپکردنی پارێزراو نییە

١٠٠

پرسیار و وەڵام

لە سەرهەڵەکانی عومرەکاران

نــاوی نامیلكه:	١٠٠ پرسیار و وەڵام لەسەر هەڵەكانی عومرەكاران
نـــووسـیـنـی:	أحمد ملا فائق سعيد
ژمارەی لاپەڕە:	٩١ لاپەڕە
قەبارەی لاپەڕە:	١٢ X ١٧ سم

لە بەڕێوەبەرایەتی كتێبخانە گشتییەكان ژمارەی سپاردنی

(١١٠٨) ی ساڵی ٢٠١٨ ی زایینی پێدراوە

مافی چاپی پارێزراو نیە

چاپی یەكەم

١٤٣٩ هـ

كتێبخانەی صلاح الدين

هەولێر فلكەی شێخ محمود باڵەخانەی سید بهاء الدين

٠٦٦٢٥٤٠٢٧٦

١٠٠ پرسیار و وەڵام لەسەر ڕەهەڵەکانی عومرەکاران

لە فەتواکانی زانای پایەبەرز (محمد بن صالح العثيمين) رَحِمَهُ اللهُ

نووسینی

أحمد ملا فائق سعيد

مكتبة صلاح الدين

للنشر والتوزيع

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی

إِنَّ الْحَمْدَ للهِ، نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ، فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ﴾ [آل عمران: ١٠٢].

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ١﴾ [النساء: ١].

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا﴾ [الأحزاب: ٧٠-٧١].

«أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كَلَامُ اللهِ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ، وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ»[1].

وَبَعْدُ:

لەپاش نووسینی (چۆنێتی عومرەكردن) لە شێوەی نامیلكەیەكدا، هەست بەوە دەكرا كە پێویستییەكانی ئەو مەراسیم و رێگەیە هێشتا وەكوو پێویست پڕ نەبووەتەوە، لەبەر ڕوودانی كۆمەڵە كار و هەڵەیەك بە هۆكاری نەشارەزاییانەوە، یاخود كەمتەرخەمی و نەزانینیانەوە بەسەر جێبەجێكردنی فەرمانە شەرعییەكانی ئەو مەراسیمە عیبادەتییە.

بەڵام لە هەمووی زیاتر شوێنی سەرنج؛ ئەوەبوو كە لەكاتی ڕوودانی ئەو كارانە بەسەریانەوە سەرچاوەیەكی پڕ زانستی و متمانەی شەرعییان دەست نەدەكەوت وەڵامی تەواوی شەرعی لێوە وەرگرن، تا كارەكانیان ڕاست بكەنەوە و لە دوودڵی ڕزگاریان بێت، ئەمەش دەبووە هۆكاری ئەوەی ئەم عیبادەتەیان بە نیوە و ناتەواو و هەندێكجاریش بە هەڵوەشاوەیی ئەنجام بدەن، بەبێ ئەوەی پێی بزانن.

---

(١) أخرجه مسلم (٨٦٧)، والنسائي في "الكبرى" (١٧٩٩)، وانظر "خطبة الحاجة" للألباني.

بۆیە بە پێویستمان زانی کە سەد پرسیار و وەڵامی زانای ناودار (محمد بن صالح العثیمین) رَحِمَهُ اللَّهُ بکەین بە کوردی، تاوەکوو چاورۆشنییەك بێت بۆ موسوڵمانانی عومرەکاری خۆشەویست.

وە هۆکاری هەڵبژاردنی فەتواکانی الشَّيْخ (العثیمین) رَحِمَهُ اللَّهُ دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە فەتواکانی وەڵامی خەڵك و ڕووداوەکانی ئەم سەردەمەیە، لەگەڵ ناوداری و متمانەی تەواوی موسوڵمانان لەسەر زانست و بەرنامەی پڕ تێر و تەسەلی ئەهلی سوننەیی لەخۆگری ئەم زانا پایە بەرزە.

لەبەر هۆکاری درێژنەبوونەوە لەسەر خوێنەر و زیادنەبوونی قەبارەی نامیلکەکە؛ تەنها وەرگێڕدراوە کوردییەکەیمان نووسیوە، لەگەڵ ژمارەی فەتوا و بەرگ و لاپەڕە و ناوی سەرچاوەکە.

بەو هیوایەی شوێنی ڕەزامەندی پەروەردگار بێت، پاشان سوودمەندی موسوڵمانان و بێبەشنەبوون لە دووعا خێرەکانیان.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ

أحمد ملا فائق سعيد

٧ / مُحَرَّم / ١٤٣٩ هـ

٢٧ / ٩ / ٢٠١٧ م - الأربعاء

سلێمانی

لە كاتی پۆشینی ئیحرامدا
(الإحرام)

س ١ / ئایا دروستە ئەوەی كە لە ئیحرامدایە خۆی بشوات، یاخود سەر لەناو ئاودا نوقم بكات؟ [1].

ج / دروستە ئیحرام پۆش خۆی بشوات، گەر خۆشۆردنی واجبیشی لەسەر نەبێت، لەبەرئەوەی پێغەمبەر ﷺ: «كَانَ يَغْتَسِلُ وَهُوَ مُحْرِمٌ»[2]، واتە: خۆی دەشۆرد كاتێك ئیحرامی لەبەردا بوو.

س ٢ / حوكمی كردنی حەرام و ڕێگرییەكانی ئیحرام بە لەبیرچوون و نەزانین چییە؟ [3].

ج / ئەو كارانەی كە حەرام كراوە لەكاتی پۆشینی ئیحرامدا دەبنە چەند بەشێكەوە:

هەندێكی فیدیەی نییە، وەكوو ژن مارەكردن و داواكردنی، وە هەندێكی فیدیەی سەرتاشینی هەیە، بە هۆكاری زیان و ئازارێكەوە، وە

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٠٧ (٢٢/ ١٢٩).
(٢) رواه البخاري (١٨٤٠)، ومسلم (١٢٠٥)، كِتَابُ الْحَجِّ، بَابُ جَوَازِ غَسْلِ الْمُحْرِمِ بَدَنَهُ وَرَأْسَهُ.
(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٩٢ (٢٢/ ١١١).

هەندێکی فیدیەی حوشتر سەربڕینێکە، وە هەندێك فیدیە لە بریتییە، هەریەك لە بوونی ئەم فیدیانە خاوەنەکەی لەم سێ دۆخە بەدەر نییە:

یەکەم: ئەنجامی بدات بە زانین و ویستی خۆی بەبێ هیچ پاساوێك، ئەوا تاوانبارە و دەبێت جۆرێك لە جۆرەکانی یەکێك لەو فیدیانە بدات.

دووەم: ئەنجامی بدات بە زانین و ویستی خۆی، بەڵام فیدیەی لەسەرە، وەکوو سەرتاشین و هەر شتێکی تر لەبەر ئازار و ... .

سێیەم: ئەو حەرامانەی ئیحرام ئەنجام بدات بە لەبیرچوون و نەزانین، یا زۆرلێکراو، ئەوا خاوەنەکەی تاوان و فیدیەی لەسەر نییە.

س ٣ / کردنی ڕێگرییەکان (حەرامەکانی ئیحرام) پاش لەبەرکردنی ئیحرام؟ [١].

ج / گەر هەر قەدەغەکراو و ڕێگرییەکی ئیحرام بکرێت پاش لەبەرکردنی پۆشاکی ئیحرام بەڵام هێشتا نییەتی نەهێناوە؛ ئەوا هیچی لەسەر نییە، ڕەچاوکردنی شەرعی لێرەدا نییەتە، نەك لەبەرکردنی پۆشاکی ئیحرام (بە لەبەرکردنی پۆشاکی ئیحرام ناچێتە ناو مەراسیمی

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٩٥ (٢٢/ ١١٧).

عومرە و حەجەوە تا نییەت نەهێنێت).

س٤ / جل و بەرگی ئافرەت لە ئیحرامدا؟ [١].

ج/ دەتوانێت هەر جلێك کە بیەوێت لەبەری بکات، بە مەرجێك جل و بەرگێکی ڕازاوە نەبێت، ئیتر گەر ڕەش بێت یان سەوز، یان هەر ڕەنگێکی تر، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ﴾ [الأحزاب : ٣٣]، واتە: ئافرەتان نەچنە دەرەوە بە خۆڕازاندنەوە و لەخۆدانی بۆنی خۆش، وەکوو سەردەمی نەفامی پێش ئیسلام[٢].

س ٥ / پۆشاکی ئیحرامی سپی بۆ ئافرەتان[٣].

ج / جل و بەرگی سپی بە جل و بەرگی ڕازاندنەوە دادەنرێت، لەبەرئەوە نابێت ئیحرامیان سپی بێت.

س٦ / ئایا واجبە ئافرەت دەم و چاوی داپۆشێ لە مەناسیکی حەج

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٨٣ (٢٢/ ١٨٢).

(٢) "تفسير السعدي" ص٦٦٣.

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٨١ (٢٢/ ١٨١).

و عومرەدا؟ [(١)].

ج/ ئەگەر پیاوانی لە چواردەور نەبوو ئەوا دەم و چاوی دەربخات باشتر و سوننەتە، بەڵام ئەگەر پیاوانی نامەحرەم لە چواردەوری بوون؛ ئەوا واجبە دەم و چاوی داپۆشێت، وەكوو (عائشة) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەڵێت: «كَانَ الرُّكْبَانُ يَمُرُّونَ بِنَا وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْرِمَاتٌ، فَإِذَا حَاذَوْا بِنَا سَدَلَتْ إِحْدَانَا جِلْبَابَهَا مِنْ رَأْسِهَا عَلَى وَجْهِهَا فَإِذَا جَاوَزُونَا كَشَفْنَاهُ»[(٢)]. ئەگەر پیاوان بەلاماندا تێپەڕ بوونایە دەم و چاومان دادەپۆشی (واتە بەبێ بەكارهێنانی نیقاب)، گەر ئەو پارچە قوماشە بەر دەم و چاو بكەوێت یان نا.

بەڵام نیقاب كە دەم و لووت دادەپۆشێت و بەس چاو بەدەرەوەیە؛ ئەمە بۆ كاتی ئیحرام حەرامە بەكارهێنانی، لەبەرئەوەی پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «لاَ تَتَنَقَّبِ الْمُحْرِمَةُ، وَلاَ تَلْبَسِ الْقُفَّازَيْنِ»[(٣)]. نابێت ئافرەت لە كاتی ئیحرامدا نیقاب بكات، وە ئەمە مانای ئەوە نییە (أن

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٨٦ - ٧٠٢ (٢٢/ ١٨٣).

(٢) رواه أبو داود (١٨٣٣)، وأحمد في "المسند" (٢٤٠٢١)، والبيهقي في "السنن الكبرى" (٩٠٥١)، وحسنه الألباني في الشواهد في كتاب "جلباب المرأة المسلمة" ص١٠٧.

(٣) رواه البخاري (١٨٣٨)، وأبو داود (١٨٢٥)، والترمذي (٨٣٣)، والنسائي (٣٦٣٩).

تنهي عن ستر الوجه) ڕێگری لە داپۆشینی دەم و چاوی کردبێت، لەبەرئەوەی (الانتقاب لباس الوجه) نیقاب کردن پۆشاکی دەم و چاوە.

س٧/ ئایا دروستە بەکارهێنانی (کمامة) دەم و لووت هەڵپێچ؟[1].

ج/ کەمامەی دەم و لووت هەڵپێچ دروستە بۆ کاتی پێویست لە کاتی ئیحرامدا.

س٨/ ئایا دروستە گۆڕینی بەرگی ئیحرام؟ [2].

ج/ ئەوەی ئیحرامی لەبەرە دەتوانێت ئیحرامەکەی بگۆڕێت بە یەکێکی تر کە دروستە لەبەری بکات، لەمەدا جیاوازی نییە لەنێوان پیاو و ژندا، بەڵام ئەوەی خەڵك گومانی بۆ دەبات ئەگەر یەکێك بە ئیحرامێکەوە نییەتی هێنا؛ دەبێت بەو بەرگەوە بمێنێتەوە تا مەراسیمی عیبادەتەکەی تەواو دەبێت؛ ئەم جۆرە تێگەیشتنە هیچ بنەمایەکی لە سوننەتدا نییە، وە تەنانەت لە وتەی هاوەڵان و زانایانیشدا نییە.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٠٩ (٢٢/ ١٣٠).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٢٥ (٢٢/ ١٤١).

س ٩ / لە میقاتی (السیل الكبیر)ەوە هاتم بۆ مەككە بۆ عومرە، بەڵام ئیحرامم نەپۆشی، پاشان لە مەككەوە گەڕامەوە میقات و ئیحرامم پۆشی و عومرەكەم كرد، ئایا فیدیەم لەسەرە؟ [(١)].

ج / فیدیەت لەسەر نییە، لەبەرئەوەی لەدوای میقاتەوە ئیحرامت نەپۆشیوە، بەڵكوو گەڕاویتەتەوە میقات، گەر لە مەككە ئیحرامت پۆشیبێت، یان پاش میقات، گەر دەرەوەی مەككەش بێت ئەوا دەبێت حەیوانێك سەرببڕیت لە مەككە و بیبەخشیتەوە بەسەر هەژاراندا.

س ١٠ / وشەی (المخیط) دووراو؟ [(٢)].

ج / لە قەدەغەكراوەكانی ئیحرام كە تایبەتە بە پیاوانەوە لەبەركردنی: «لاَ تَلْبَسُوا القُمُصَ، وَلاَ العَمَائِمَ، وَلاَ السَّرَاوِيلاَتِ، وَلاَ البَرَانِسَ، وَلاَ الخِفَافَ»[(٣)].

كراس و جلی كڵاودار و شەرواڵ و كڵاو و جامانە و خووفە.

ئەم پێنجە زانایان بە وشەی (المخیط) دووراو نازناویان داوە.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٤٢٩ (٢١/ ٣٦٣).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٩٣ (٢٢/ ١١٣).

(٣) رواه البخاري (٥٨٠٣)، ومسلم (١١٧٧).

هەندێك لە خەڵكی وا تێگەیشتوون کە هەرشتێك دووراوی پێوەبێت دەیگرێتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا وانییە، مەبەستی زانایان ئەوەیە کە بەشێوەی لاشەی ئادەمیزاد ئیحرامەکە بدوورێت، واتە وەکوو جل و بەرگی لەبەرکردن، لەبەرئەوە گەر ئیحرامێکی پینەکراو و لێکدراو بەیەکەوە لەبەربکات هیچ سەرپێچییەکی تێدا نییە.

وشەی (المخیط) دووراو:

ج / وشەی (المخیط) دووراو لەسەر زمانی پێغەمبەر ﷺ و چوار خەلیفە و هاوەڵان ﭫ نەهاتووە، یەکەم کەسێك کە ئەم وشەیەی بەکارهێنا (إبراهیم النخعي) ﷫ بوو، کە یەکێکە لە زانایانی (تابعین)، سەیرکە ئەم وشەیە چەند ئاڵۆزی لەنێوان خەڵکدا دروست کردووە[١].

وشەی (المخیط) دووراو:

ج / بەڵام پێغەمبەری خوا ﷺ بە گەلەکەی نەوتووە (لا تلبسوا المخیط) لەبەرکراوی دووراو لەبەر مەکەن، بەڵکوو پرسیاری لێکراوە کەسی ئیحرام پۆش چی لەبەرکات؟ فەرموویەتی: «لاَ تَلْبَسُوا

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦١٥ (٢٢/ ١٣٥).

القُمُصَ، وَلاَ العَمَائِمَ، وَلاَ السَّرَاوِيلاَتِ، وَلاَ البَرَانِسَ، وَلاَ الخِفَافَ».

نابێت کراس و شەرواڵ و لەپێکراوەکان و عەمامە و جامانە و خووف لەبەرکات، باسی وشەی (المخيط) دووراوی نەکردووە بە هیچ شێوەیەك، پێویستە لە دەقەکان تێبگەین لەسەر مەبەستی خاوەنەکەی[1].

س ١١ / کەسێك (معوق أو مشلول) لاشەی شەلەلی هەیە و ناتەواوە و ناتوانێت ئیحرام لەبەربکات؟[2].

ج / بەڵێ دەتوانێت ئیحرام نەپۆشێت و عومرەکەی بکات و لە فیدیەیدا حەیوانێك سەرببڕێت، یاخود خواردنی شەش هەژار بدات، یاخود سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بێت.

بەم شێوەیە زانایان بڕیاریان لەسەر داوە (قياس) لەسەر سەرتاشین ﴿وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾ [البَقَرَة : ١٩٦].

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٢٣ (٢٢/ ١٤٠).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٢١ (٢٢/ ١٣٨).

س ١٢ / ئايا دروستە پشتێنى (طبـي) لـە تەوافدا، كە هەندێك بەبێ ئەوە ناتوانن بڕۆن، لـەگەڵ ئەوەشدا دووراوى پێوەيە؟ [1].

ج / بەڵێ دروستە گەر دووراويشى پێوە بێت، دووراو مەبەست پێى دوورينەوە نييە، بەڵكوو بەرگى دووراوى لـەبەركردبێت.

س ١٣ / گەر كەسێك بە جل و بەرگى خۆيەوە هاتە ناو مەككەوە بە نييەتى حەج كردن، پاشان لـەناو مەككەدا ئيحرام بپۆشێت لـەبەرئەوەى دەسەڵات پێى نەزانێت؟ [2].

ج / حەجەكەى دروستە، بەڵام كارەكەى حەرامە لـە دوو ڕووەوە:

يەكەم: سنوورى خواى بەزاندووە، بە لـەبەرنەكردنى ئيحرام لـە ميقاتەوە.

دووەم: فەرمانشكاندنى دەسەڵاتداران، كە فەرمانمان پێدراوە بە گوێڕايەڵييان، لـە تاواندا نەبێت.

ئەوا پێويستە تەوبە و داواى لێخۆشبوون لـە خوا بكات و حەيوانێك سەرببڕێت لـە مەككەدا و بيبەخشێتەوە بەسەر هەژاراندا،

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٢٣ (٢٢/ ١٤٠).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٢٤ (٢٢/ ١٤٠).

لەبەر نەکردنی واجبێك لە واجبەکانی حەج و عومرە، کە پۆشینی ئیحرامە.

س ١٤ / دروستە کەسێك لە ئیحرامدایە خۆی بشوات و ئیحرامەکەی بگۆڕێت بە ئیحرامێکی تر؟ [١].

ج / بەڵێ دروستە خۆی بشوات بۆ پاك و خاوێنی، لەبەرئەوەی پێغەمبەری خوا ﷺ: «كَانَ يَغْتَسِلُ وَهُوَ مُحْرِمٌ»[٢]. خۆی شۆردووە پاش ئەوەی ئیحرامی لەبەرکردووە، وە دروستە ئیحرامەکەی بگۆڕێت بە ئیحرامێکی تر.

س ١٥ / حوکمی نەعلێك چییە دوورینی پێوەبێت؟ [٣].

ج / زانایان مەبەستیان بە دووراو (المخيط) دوورین پێوەبوون نییە، ئەوەی دوورینەوەی پێوەبێت دروستە، وەکوو نەعل و ... بەڵام خووف دروست نییە.

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٣٠ (٢٢/ ١٤٤).
(٢) رواه البخاري (١٨٤٠)، ومسلم (١٢٠٥)، كِتَابُ الْحَجِّ، بَابُ جَوَازِ غَسْلِ الْمُحْرِمِ بَدَنَهُ وَرَأْسَهُ.
(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٣٣ (٢٢/ ١٤٥).

س١٦ / گەر بە تەیارە هات ئیحرام چۆن ببەستێت؟ [(١)].

ج / پێویستە لە ماڵەوە خۆی بشوات، پاشان ئیحرام بپۆشێت پێش ئەوەی بگاتە میقات، لەگەڵ گەیشتە ئاستی میقات (تلبیة) و نییەت بێنێت، دوانەکەوێت، لەبەرئەوەی تەیارە خێرایە، لە دەقەیەکدا ماوەیەکی زۆر دەبڕێت ... گەر بە دوو دەقیقە یان سێ دەقیقە پێش ئاگادارکردنەوە بەسەر گەیشتنی میقات (نییەت و تلبیة) بێنێت باشە.

س١٧ / گەر ئیحرامی لەبیرچوو لە میقاتەوە تا تەیارەکە تێپەڕ بوو، پاشان بە سەیارە گەڕایەوە بۆ میقات و ئیحرامی بەست، ئایا دروستە؟[(٢)].

ج / بەڵێ دروستە، یاساکە وایە کە دەبێت لەو شوێنەی بە میقاتدا تێدەپەڕێت ئیحرام ببەستێت، گەر نەیبەست و نییەتی حەج یان عومرەی هەبوو، گەر نەگەڕایەوە بۆ میقات و لەو شوێنەوە بەستی کە لە میقات دەرچووە؛ ئەوە دەبێت فیدیە بدات، وە گەر گەڕایەوە بۆ میقات و ئیحرامی لەوێوە بەست؛ ئەوا هیچی لەسەر نییە.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٣٤٤ (٢١/ ٢٩٠).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٣٥٦ (٢١/ ٣٠١).

س ١٨ / ئیحرام بەستن و تەلبییە لە فڕۆکەخانەوە پێش دەرچوون؟[(١)].

ج / ئەوانەی کە بە فڕۆکە دێن و لە فڕۆکەکەدا پێیان ناڵێن بە کاتی گەیشتنی میقات، هیچیان لەسەر نییە، گەر ئیحرام و نییەت و تەلبییە لە فڕۆکەخانەکەدا بکەن پێش هەستانی تەیارەکە.

س١٩ / ئایا نوێژی تایبەت هەیە بۆ ئیحرام بەستن؟ [(٢)].

ج/ بۆ پۆشینی ئیحرام نوێژی تایبەت نییە، گەر نزیکی کاتی نوێژی فەرز بوو ئەوا باش وایە پاش نوێژی فەرزەکە ئیحرام بپۆشێت، وە گەر خۆی شۆرد و کاتی نوێژی چێشتەنگاو بوو نوێژی کرد، یا سوننەتی دەستنوێژی کرد و پاشان ئیحرامی پۆشی، ئەوە باشە، بەڵام ئەوەی کە نوێژی تایبەت هەبێت بۆ پۆشینی ئیحرام لە پێغەمبەری خواوە ﷺ نەهاتووە.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٤٦٠ (٢١/ ٣٨٧).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٤٧٩ (٢٢/ ١٦).

س ٢٠ / كەسێك پاش پۆشينی ئيحرام بيری چووە جلی ژێرەوەی لابات؟ [١].

ج / هيچی لەسەر نييە، واتە يەكسەر لايببات، لەبەرئەوەی لەبيرچوون پاساوی شەرعييە، خوای گەورە ﷻ دەفەرموێت: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ [البَقَرَة : ٢٨٦].

س ٢١ / حوكمی خۆشۆردن بە سابوونی بۆندار لەكاتی ئيحرام پۆشيندا؟ [٢].

ج / هيچی لەسەر نييە، لەبەرئەوەی بۆنەكەی بە بۆن دانانرێت و بەكارناهێنرێت وەكوو بۆن، بەڵكوو بۆ پاككەرەوەيە.

س ٢٢ / ئايا دروستە پياو لە كاتی ئيحرامدا دەسكێش لەدەست بكات؟ [٣].

ج / دروست نييە پياو دەسكێش لەدەست بكات، لەبەرئەوەی

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٣٤ (٢٢/ ١٤٥).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٥٧ (٢٢/ ١٦٠).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧١٠ (٢٢/ ٢٠٠).

پێغەمبەر ﷺ ڕێگری کردووە پیاو خووف لەپێ بکات کە داپۆشینی قاچە، وە دەسکێشیش داپۆشینی دەستە.

بۆیە ئافرەت تایبەت کراوە بە لەدەستنەکردنی دەسکێش لە سەردەمی پێغەمبەردا ﷺ، عادەت وابووە ئافرەت لەدەستی کردووە، پیاو لەدەستی نەکردووە.

بۆنی خۆش (عطر) بەکارهێنانی لە ئیحرامدا

س ٢٣ / لەپاش لەبەرکردنی ئیحرام بە لەبیرچوون، ئافرەتێك بۆنی خۆشی لەخۆی داوە و چاوی ڕشتووە ؟ [(١)].

ج/ هیچی لەسەر نییە، لەبەرئەوەی لەبیری چووە، بەڵام دەبێت کە پێی زانی یەکسەر بۆنە خۆشەکەی لێبکاتەوە بە شۆردن، بەڵام چاو ڕشتن یەکێك نییە لە حەرامکراوەکانی ئیحرام.

س ٢٤ / حوکمی بەکارهێنانی دەسڕی تەڕی بۆندار (معطر) و مەعجوونی دەم و دان و سابوونی بۆنخۆش لە ئیحرامدا؟ [(٢)].

ج/ دەسڕی تەڕی بۆندار کە بۆنەکەی بە دەستەوە دەلکێت

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٤٢ (٢٢/ ١٥٢).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٤٥، ٦٤٦ (٢٢/ ١٥٥).

دروست نییە، بەڵام ئەگەر دەسرِی وشکی بۆندار بوو، وەکوو بۆنی سێو و نەعنا بۆنی لێدەهات؛ ئەوە دروستە.

وە مەعجوونی دەم و دان و سابوونی بۆنخۆش دروستە، لەبەرئەوەی بۆن نییە، بەڵکوو بۆنێکی پاککەرەوەی پاکە، نەك (عەتر و بۆنەکان بێت).

س ٢٥ / حاجییەك دەست دەدات لە (حجر الأسود، ركن اليماني) و لەو کاتەدا بۆندار کراون؟ [(١)].

ج / گەر بۆنەکە بلکێت بە دەستەوە حەرامە و دروست نییە، دەبێت زوو بە زوو لێی بکاتەوە و بیشوات.

س ٢٦ / حوکمی ئاوێك گوڵاو و نەعناعی تێکرابێت و بخورێتەوە لە ئیحرامدا؟ [(٢)].

ج / ئاوی گوڵاو دروست نییە، بەڵام نەعناع دروستە، لەبەرئەوەی بۆنەکەی وەکوو بۆنی سێو و میوە وایە (بۆنی سرووشتییە).

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٤٧ (٢٢/ ١٥٥).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٤٨ (٢٢/ ١٥٥).

س ٢٧ / دروستە بۆنی خۆش بدرێت لە بەرگی ئیحرام پێش لەبەركردن و چوونە ناو مەراسیمی حەج و عومرەوە؟ [١].

ج / بۆنی خۆش نادرێت لە ئیحرام، لەبەرئەوەی پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: «لَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ ثَوْبًا مَسَّهُ وَرْسٌ وَلَا زَعْفَرَانٌ»[٢].

ئیحرامپۆش نابێت بەرگێكی بۆنداركراو بە وەرس و زەعفەران لەبەربكات، بەڵام لاشەی خۆی پێش (تلبية) و نیەتی ئیحرام دروستە، بە مەرجێك ئیحرامەكە بۆندار نەكات و پێوەی نەلكێت.

س ٢٨ / كەسێك بە ئیحرامەوە بۆنی عەتر بكات بە نیەتی كڕین؟[٣].

ج / نەزانین و لەبیرچوون هیچی لەسەر نییە، وە هەندێك لە زانایان دەڵێن گەر بۆنی كرد بە نیەتی تاقیكردنەوەی جۆری بۆنەكە هیچی لەسەر نییە، لەبەرئەوەی مەبەستی لەخۆدان و چێژبردنی بۆنەكە نییە.

س ٢٩ / هەندێك لە سەرتاشەكان پێش سەرتاشین جۆرێك لە عەتر

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٥١ (٢٢/ ١٥٧).

(٢) رواه البخاري (١٨٣٨) بَابُ مَا يُنْهَى مِنَ الطِّيبِ لِلْمُحْرِمِ وَالْمُحْرِمَةِ، ومسلم (١١٧٧) كِتَابُ الْحَجِ، بَابُ مَا يُبَاحُ لِلْمُحْرِمِ بِحَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ، وَمَا لَا يُبَاحُ وَبَيَانِ تَحْرِيمِ الطِّيبِ عَلَيْهِ.

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٥٣ (٢٢/ ١٥٨).

و سابوونی بۆنخۆش دەدەن لە سەر؟ [١].

ج / ئەگەر عەتر بوو نابێت، دەبێت ڕێگری لێبكەیت، بەڵام بەس بۆنێكی ناسك و سادە بوو وەكوو نەعناع ... ئەوە هیچی لەسەر نییە (وە هەروەها شامپۆش).

س ٣٠ / خواردنەوەی قاوەیەك بۆنی زەعفەرانی تێدابێت؟ [٢].

ج / گەر بۆنەكەی مایەوە دروست نییە، بەڵام گەر بە هۆكاری كوڵاندنەوە بۆنەكەی ڕۆیشتبوو ئەوە دروستە.

نینۆك كردن لە ئیحرامدا
(تقليم الأظافر)

س ٣١ / نینۆكم كردووە و نەمزانیوە كە حەرامە [٣].

ج / هیچت لەسەر نییە، لەبەرئەوەی كردووتە و واتزانیوە هیچت لەسەر نییە، ئەوەی هەر كارێكی قەدەغەكراوی ئیحرام بكات بە نەزانین و لەبیرچوون و بەبێ بژاردەی خۆی؛ هیچی لەسەر نییە،

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٥٤، ٦٥٦ (٢٢/ ١٥٨).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٥٨ (٢٢/ ١٥٨).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٠٠ (٢٢/ ١٢٢).

جیاوازی نییە لەنێوان موو لێكردنەوە و نینۆك كردن و بۆنی خۆش لەخۆدان و لەبەركردنی جل و بەرگ و بێجگە لەوانە، هەموویان لە یەك ئاستدان، لەبەرئەوەی خوای گەورەش ﷻ دەفەرموێت: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ [البقرة: ٢٨٦].

واتە: خوایە لێمان نەگریت ئەوەی بە لەبیرچوون و هەڵە دەیكەین.

ئەم دەقە بە شێوەیەكی گشتی ئاماژەی پێدەدات، وە خوای گەورە ﷻ دەفەرموێت: ﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝٥﴾ [الأحزاب: ٥].

واتە: تاوانبار نابن ئەوەی كە بە هەڵە دەیكەن.

بەڵام ئەوانەی بە بێباكی و دەست ئەنقەست دەیكەن، خوای گەورەش لێبوردە و بەبەزەییە. (ئەمە گشتگیرە بۆ هەموو رێگری و حەرامەكانی نوێژ و ڕۆژوو ... ئەوەی بیكات بە نەزانین و لەبیرچوون؛ تاوان و كەفارەتی لەسەر نییە).

س ٣٢/ حوكمی نینۆك كردن چییە لەكاتی ئیحرامدا؟ [(١)].

ج/ نینۆك كردن نابێت، لەبەرئەوەی بەشێكە لە جوانی و

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٠١ (٢٢/ ١٢٣).

ڕازاندنەوە، لە حەجیشدا دەبێت کەسەکە ئەوەی پێوە دیار نەبێت و (أشعث وأغبر) بێت، واتە تۆزاوی و چلکنی.

زۆری زانایان بە یەکێك لە حەرامکراوەکانی ئیحرام ناویان بردووە و حەرامە و دەڵێن ئەوەی سێ نینۆك زیاتر بکات دەبێت فیدیە بدات.

بەهەرحاڵ نابێت خۆت تووشی ئەم کارانە بکەیت کە لەناو زانایاندا شوێنی ڕاوبۆچوونی جیاوازە.

سەر دا پۆشین و قاچ دا پۆشین لە ئیحرامدا

س ٣٣ / ئایا دروستە سەرت داپۆشیت کاتێك کە لە ئیحرامدایت؟[1].

ج/ گەر ئافرەت بێت ئەوە دروستە، بەڵام بۆ پیاوان دروست نییە، نە لەکاتی خەودا، وە نە لەکاتی بەخەبەربووندا، وە گەر خەوتبوو پاشان خەبەری بووەوە بینی سەری داپۆشیوە؛ دەبێت لایبدات، وە هیچی لەسەر نییە، لەبەرئەوەی خەوتوو هیچ حوکمێکی لەسەر نییە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٠٤ (٢٢/١٢٨).

يَسْتَيْقِظَ، ...»[(١)].

س٣٤/ ئایا دروستە ئەوەی کە ئیحرامی لەبەردایە سەری داپۆشێت لەبەر سەرما؟ [(٢)].

ج/ نابێت سەر داپۆشرێت، بەڵام گەر ترسی زیانی هەبوو بۆ سەری وەکوو ئازار و برین ...، ئەوا لەکاتی سەرداپۆشیندا دەبێت سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بێت، یاخود خواردنی شەش هەژار بدات، یاخود حەیوانێك سەر ببڕێت، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖ﴾ [البَقَرَة: ١٩٦].

س٣٥/ حوکمی قاچ داپۆشین لەکاتی خەودا؟ [(٣)].

ج/ هیچ ڕێگرییەکی لەسەر نییە بۆ پیاوان، بێجگە لە سەر داپۆشین نەبێت.

---

(١) رواه أبو داود (٤٣٩٨)، والترمذي (١٤٢٣)، والنسائي في "الكبرى" (٥٥٩٦)، وابن ماجه (٢٠٤١)، وابن خزيمة في "صحيحه" (١٠٠٣)، وابن حبان في "صحيحه" (١٤٢)، وأحمد في "المسند" (٢٤٦٩٤)، والدارمي في "سننه" (٢٣٤٢)، وصححه الألباني في "المشكاة" (٣٢٨٧).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٠٥ (٢٢/١٢٨).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٠٦ (٢٢/١٢٩).

س ٣٦ / ئایا بەتانییەك یان كارتۆنێك یان وەرەقەیەك بخاتە سەر سەری؛ وەكوو سەر داپۆشین وایە؟ [١].

ج/ بەڵێ دەیگرێتەوە، بەڵام گەر ویستی سێبەر بۆ سەری بكات؛ با بەرزی بكاتەوە لەسەر سەری و پێوەی نەلكێت (وەكوو چەتر).

س ٣٧ / حوكمی دەرخستنی دەست و قاچ لە نوێژدا بۆ ئافرەتان؟[٢].

ج / هەندێك لە زانایان بە عەورەتی دادەنێن و دەڵێن دەبێت داپۆشرێت.

وە هەندێك دەڵێن عەورەت نییە، دەركەوتنیان نوێژ بەتاڵ ناكاتەوە.

باشتر وایە خۆی بپارێزێت، دەرنەكەوێت لە نوێژدا.

لە پێكردنی گۆرەوی

س ٣٨ / ئایا دروستە ئافرەت یان پیاو گۆرەوی لە پێ بكات؟ [٣].

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٩٠ (٢٢/ ١١٠).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٢٠٧ (١٢/ ٢٩٦).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٠٦، ٧١٠ (٢٢/ ١٩٧، ٢٠٠).

ج/ بۆ ئافرەت ڕێگەپێدراوە گۆرەوى لە پێ بكات، بەڵام بۆ پياوان حەرامە خووف و گۆرەوى ... وە هەروەها دەسكێشيش لە دەست بكات.

مستيلە و ئاڵتوون لەبەركردن لە ئيحرامدا

س ٣٩ / حوكمى لەبەركردنى ئاڵتوون و مستيلە لە ئيحرامدا و ئەگەرى دەركەوتنى؟ [١].

ج/ دروستە ئافرەتان كاتى ئيحرام چەندە ئاڵتوون و مستيلە و بازنە بەكاربێنن بەبێ زيادەڕەوى، بە مەرجى داپۆشينى لەكاتى ئامادەبوونى پياوانى نامەحرەمدا.

تەوافى كەعبە و (حجر الأسود والركن اليماني)

س ٤٠ / هەندێك لە خەڵكى بە هۆكارى بازنە دروستكردن بە چواردەورى ئافرەتاندا لەكاتى تەوافدا، پشت و ڕوويان دەكەوێتە ڕووى كەعبەوە؟ [٢].

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧١٣ (٢٢/ ٢٠١).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٩٧، ٧٩٨ (٢٢/ ٢٨٧).

ج / تەواف دەبێت لای چەپت لە کەعبە بێت، بە پێچەوانەوە تەوافەکە دروست نییە، مەرجی تەواف ئەوەیە کە کەعبە بکەوێتە لای چەپتەوە.

س ٤١ / گەر کەسێك چەند تەوافێکی کرد و هیلاك بوو لەبەر قەرەباڵغی، ڕۆیشت سەعاتێك یان دوو سەعات ئیسراحەتی کرد و پاشان هاتەوە تەوافەکانی تری کرد، ئایا سەرلەنوێ بیکاتەوە یان تەواوی بکات؟ [1].

ج / ئەگەر نێوانیان دوورودرێژ و زۆر بوو، وەکوو سەعاتێك تا دوو سەعات؛ ئەوە واجبە سەرلەنوێ لە تەوافی یەکەمەوە دەستپێبکاتەوە، وە گەر کەم بوو وەکوو نوێژی جەماعەت یان نوێژی جەنازە؛ ئەوا لەو شوێنەوە دەستپێدەکاتەوە کە وەستاوە تیایدا، لەبەرئەوەی مەرجی تەواف و سەعی سەفا و مەروە بەدواداکردنی تەوافەکانە بەبێ پچڕان، کە پێی دەوترێت (الموالاة).

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٠٣، ٨٠٤ (٢٢/ ٢٩٢).

س ٤٢ / ئايا بەلاى (حجر الأسود)دا تێپەڕم و (الله أكبر) نەكەم، تەوافەكە بكەمەوە؟ [(١)].

ج / (الله أكبر) كردن لە ئاستى (حجر الأسود) لەكاتى تەوافدا سونئەتە و واجب نييە، گەر بە ئەنقەستيش نەيكەيت تەوافەكەت تەواوە و دروستە.

س ٤٣ / شان ڕووتكردن لە تەوافدا بۆ سێيەم تەوافى سەرەتايە ياخود هەمووى؟ [(٢)].

ج / شان ڕووتكردن بۆ هەر حەوت تەوافەكەيە، وە بۆ سێيەمى سەرەتا هەرووەلەيە، دەبێت هەر حەوت تەوافەكە شانت ڕووت بێت، شان ڕووتكردن لەپێش تەواف و دواى تەوافدا نييە.

شان ڕووتكردن (الاضبطاع) لە يەكەم تەوافى هاتنە ناو مەككەوە دەكرێت، گەر تەوافى عومرە بوو يان تەوافى (قدوم) حەجى (قران، افراد) بوو، بەڵام لە تەوافەكانى تردا ناكرێت.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨١٥ (٢٢/ ٣٠١).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨١٧، ٨٢٢، ٨٢٧ (٢٢/ ٣٠٣، ٣٠٩، ٣١١).

س ٤٤ / حوكمی تەوافی ڕۆژانە چییە؟ [(١)].

ج / گومان نییە كە تەوافی ڕۆژانە عیبادەتە، خوای پەروەردگار دەفەرمویێت: ﴿وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾﴾ [الحج : ٢٦].

وە زۆركردنی سوننەتە، بەڵام ئایا تەواف باشە یان نوێژكردن؟ هەندێك لە زانایان دەڵێن تەواف باشترە، بەتایبەت بۆ كەسانی دەرەوەی مەككە، وە هەندێك دەڵێن نوێژ باشترە، بەڵام ڕای دروست ئەوەیە كامەیان زۆرتر سوودمەندی و ملكەچی و ئاگالێبوونی دڵی تێدایە ئەوەیان لەپێشترە.

س ٤٥ / ئایا سوننەتە بە یەك دەست یان بە هەردوو دەست سەلام لە (حجر الأسود) بكەیت، وە تێپەڕبوون بە بەردەم نوێژدا؟ [(٢)].

ج / سوننەتە بە یەك دەست سەلام بكەیت، وە دەستیشی لەگەڵدا ماچ ناكرێت و ماچیشی بۆ هەڵنادرێت.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٣٠ (٢٢/ ٣١٣).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٢١ (٢٢/٣٠٨).

وە نابێت تێپەڕ بیت بە بەردەم نوێژخوێندا لە حەرەم، ئەو فەرموودانەی کە لەم بارەیەوە هاتووە گشتین و تایبەتی تێدا نەکراوە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «لَوْ يَعْلَمُ المَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ، لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ»[(١)].

واتە: ئەوەی بزانێت چەند تاوانبار دەبێت کە تێپەڕ دەبێت بە بەردەم نوێژخوێنێکدا؛ ئەوا چل ساڵ بووەستێت باشترە تاوەکوو تێپەڕ بێت.

س٤٦/ ئایا لە کۆتایی تەوافی حەوتەمدا دەبێت سەلام و (الله أكبر) بکرێت لە ئاستی (حجر الأسود)دا؟ [(٢)].

ج/ لە کۆتایی تەوافی حەوتەمدا سوننەت نییە سەلام و (الله أكبر)، یان دەستلێدانی (حجر الأسود)، لەبەرئەوەی تەواف کۆتایی پێدێت، دەستلێدان، یان سەلام و (الله أكبر) کردن لە (حجر الأسود) بۆ سەرەتای کردنی تەوافە، نەك کۆتاییەکەی.

---

(١) رواه البخاري (٥١٠) بَابُ إِثْمِ المَارِّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي، ومسلم (٥٠٧) بَابُ مَنْعِ المَارِّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي.

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٤٧ (٢٢/ ٣٣١).

س ٤٧ / ئەگەر نەتتوانی دەست بێنیت بە (الركن اليماني)دا ئایا سەلام و (الله أكبر)ی بۆ دەكرێت؟ [1].

ج / وتنی (الله أكبر) و سەلامكردن بە دەست بۆ (الركن اليماني) هیچ بنەمایەكی نییە، دەستپیاهێنانی سوننەتە.

س ٤٨ / ئەگەر یەكێك لەبیری چوو چەندە تەوافی كرد، یا سەعی كردووە، چی بكات؟ [2].

ج / ئەگەر نەیزانی شەش یا حەوت تەوافی كردووە، ئەوا گەر گومانی لەسەر یەكێكیان بەهێز بوو؛ ئەوە كاری پێدەكرێت، وە گەر گومانی لەسەر هیچ ژمارەیەكیان یەكلا نەبووەوە ئەوا لەسەر ژمارە كەمەكە كار دەكەیت، وەك گومانی وابێت پێنجەمە یان شەشەم تەوافیەتی یا سەعییەتی، بەبێ ئەوەی بۆی یەكلا بێتەوە، ئەوا پێنجەمەكە هەژمار دەكات و دوو تەوافی تر دوای ئەوە دەكات، وە هەروەها سەعیكردنی نێوان سەفا و مەروەش بەهەمان شێوە.

وە گەر تەوافێكی لەبیر چووە لە حەوت تەوافەكە یا سەعیكردنەكە

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٥٠ (٢٢/ ٣٣٢).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٦١، ٨٦٥ (٢٢/ ٣٤٦،٣٤٨).

و نێوانیان زۆر نەکەوت؛ ئەوا تەوافەکەی بۆ زیاد دەکاتەوە، وە گەر نێوانیان زۆر کەوت؛ ئەوا سەرلەنوێ تەوافەکە دەکاتەوە، لەبەرئەوەی بەدواداکردنی تەوافەکان (موالاة) مەرجێکی بەهێزە بۆ عیبادەتەکان، گەرچی هەندێك بە مەرجی دانانێن.

س ٤٩ / لەکاتی نوێژی تەراویح دا تەوافکردن باشە یان نوێژکردن؟[1].

ج / باشتر نوێژی تەراویحە بە جەماعەت لەگەڵ موسوڵمانانندا، تاوەکوو عیبادەتێکی تایبەتی، دەتوانێت دوای نوێژی تەراویح تەواف بکات.

س ٥٠ / دوو ڕکاتەکەی دوای تەواف دەبێت هەر لەپشت (مقام ابراهیم)ەوە بێت؟ [2].

ج / لەپشت (مقام)ەوە باشترە، وە گەر لە هەرشوێنێکی دوورتر بێت و مەجالی ئاسانتر بێت باشترە، گرنگ ئەوەیە (مقام) بخاتە نێوان خۆی و کەعبەوە گەر گونجا، وە گەر نا لە هەرشوێنێکی تر بێت لە

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩١٧ (٢٢/ ٣٩٥).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٢١، ٩٢٨ (٢٢/ ٤٠٦).

حەرەم دروستە، لەبەرئەوەی پاراستنی خودی عیبادەتەکە لەپێشترە تاوەکوو شوێنی عیبادەتەکە.

س ٥١ / هەڵەکانی دوو ڕکاتەکەی دوای تەواف؟ [1].

ج /

یەکەم لە هەڵەکان: خەڵکانێك وا گومان دەبەن کە دەبێت لەدوای (مقام ابراهیم)ەوە بێت، نزیك لێی، کە دەبنە هۆکاری قەرەباڵغی و ئازار بۆ تەوافکاران، ئەوانە مافیان لەویادا نییە، بەڵکوو مافی تەوافکارانە، دەبێتە هۆکاری شەڕ و فیتنە و ئازاری موسوڵمانان، وە دەبێتە هۆکاری ئەوەی تەوافکاران پشت و ڕوو بکەنە کەعبە، کە بۆخۆی تێکدانی مەرجێکی تەوافە، کە دەبێت لای چەپیان لە کەعبە بێت، ئەوەی ئەوە بکات مافی ڕێزی نییە، لەبەرئەوەی ستەمکار و سنوور بەزێنە.

هەڵەی دووەم: هەندێك لە خەڵکی نوێژەکە درێژ دەکەنەوە لە قورئانخوێندن و ڕکوع و سوجدە، ئەمانە پێچەوانەی سوننەتی پێغەمبەرن ﷺ، لەبەرئەوەی پێغەمبەر ﷺ سوورەتی ﴿قُلۡ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَـٰفِرُونَ﴾

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٢٥، ٩٣٠ (٢٢/ ٤١٢).

و ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ﴾ ی تیّدا خویّندووە.

هەڵەی سیّیەم: خەڵکی دوای ئەم دوو ڕکاتە دەست دەکەن بە دووعاکردنیّکی دوور و دریّژ، دووعاش دوای ئەم دوو ڕکاتە دروست نییە، لەبەرئەوەی پیّغەمبەر ﷺ نەیکردووە و بە موسوڵمانانی ڕانەگەیاندووە ... پیّچەوانەی سوننەتە.

هەڵەی چوارەم: یەکیّکی تر لە بیدعەکان ئەوەیە کە خەڵکانیّك دەوەستن لەلای (مقام ابراهیم) و دەست دەکەن بە دووعاکردنیّکی دوور و دریّژ.

س ٥٢ / ئایا نویّژی فەرز لە بریتی دوو ڕکاتی دوای تەواف دەکەویّت؟ [(١)].

ج/ ڕای جیاوازی لەسەرە لای زانایان، بەڵام باش وایە دوو ڕکاتی سەربەخۆی بۆ بکات.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٢٤ (٢٢/ ٤٠٩).

دەستنوێژ بۆ تەواف

س ٥٣ / ئەگەر دەستنوێژ بشکێت لەکاتی تەوافدا حوکمی چییە[١].

ج / شیخ الإسلام (ابن تیمیة) رَحِمَهُ اللَّهُ دەڵێت: ئەگەر دەستنوێژ بشکێت؛ بەردەوام دەبێت لە تەوافکردندا و پێویست نییە، لەبەرئەوەی یەکێك لە مەرجەکانی تەواف دەستنوێژ نییە.

ئەم قسەیەی (ابن تیمیة) رَحِمَهُ اللَّهُ ڕاست و دروستە، لەبەرئەوەی بەڵگە نییە لەسەر بەمەرجبوونی دەستنوێژ بۆ تەوافکردن.

ئەم ڕایەی (ابن تیمیة) رَحِمَهُ اللَّهُ دروستە و فەتوای پێ دەدەین، بەڵام گومان نییە تەوافکردن بە دەستنوێژەوە چاکترە و لەپێشترە، وە بە دەستنوێژەوە هۆکاری ڕای جیاوازی هیچ لەسەر دروست نەبووە و دەرچوونە لە ڕا جیاوازەکانی نێوان زانایان.

ڕاکەی (ابن تیمیة) رَحِمَهُ اللَّهُ ئەوەی پیاچوونەوەی بەڵگەکانی بکات، بۆی ڕووندەبێتەوە لە بەهێزی بەڵگەکانی و پەسەندی ڕاکەی.

بەڵام کە تەواف تەواو بوو دەبێت دەستنوێژ بگرێتەوە بۆ دوو

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٧٦، ٨٨١، ٨٨٢، ٨٨٥، ٨٨٦ (٢٢/ ٣٦١، ٣٦٥).

ڕكاتەكەی دوای تەواف، لەبەرئەوەی دەستنوێژ مەرجە بۆ نوێژ بە كۆدەنگی زانایان.

س ٥٤ / ئایا خوێن دەستنوێژ دەشكێنێت؟ [١].

ج / خوێن بەربوونی برین ئێمە دەڵێین دەستنوێژ ناشكێنێت هەرچەندە زۆر بێت، لەبەر نەبوونی بەڵگەی ڕاست و دروست بۆ شكاندنی، خوێنێك لە پێش و پاش نەیەتە دەرەوە دەستنوێژ ناشكێنێت.

بینینی كەعبە لەكاتی تەوافدا

س ٥٥ / ئایا مەرجە بینینی كەعبە لەكاتی تەوافدا؟ [٢].

ج / مەرج نییە.

چوونە ناو مزگەوتی حەرەمی مەككەوە

س ٥٦ / هەڵە هەیە لە چوونە ناو حەرەمی مەككەوە لەلایەن حاجییانەوە؟ [٣].

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٩١ (٢٢/ ٣٧٠).
(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٦٢ (٢٢/ ٤٣٤).
(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٩٣ (٢٢/ ٢٨٤).

ج/ بەڵێ.

یەکەم: حاجی و عومرەکاران وا گومان دەبەن کە دەبێت لە دەرگای تایبەتییەوە بچنە حەرەمەوە، هەندێك وا گومان دەبەن کە دەبێت عومرەکار لە دەرگای (عومرە)وە بچێتە ژوورەوە، وە هەندێك دەڵێن دەبێت لە دەرگای (باب السلام)ەوە بچیتە ژوور، لە دەرگاکانی ترەوە تاوانبار دەبێت، یاخود باش نییە (مەکروهە).

دووەم: داهێنانی دووعای تایبەت بۆ چوونە مزگەوتەوە و کاتی بینینی (کەعبە)، بەبێ ئەوەی لە سوننەتدا هاتبێت.

سێیەم: وا گومان دەبەن (تحية المسجد)ی حەرەم تەوافکردنە، واتە هەرکاتێك چووە حەرەمەوە دەبێت تەواف بکات، لەسەر قسەی هەندێك لە زانایان کە دەڵێن (تحية المسجد)ی حەرەم تەوافە.

لە ڕاستیدا وانییە و حەرەم وەکوو هەموو مزگەوتێك وایە، گەر چوویتە ژوورەوە بۆ دانیشتن یان نوێژکردن یان وانەی زانستە شەرعییەکان، بەبێ نیەتی تەواف؛ سوننەت وایە دوو ڕکات نوێژ بکەیت، لەسەر ئەو فەرموودەیەی کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إِذَا

دَخَلَ أَحَدُكُمُ المَسْجِدَ، فَلاَ يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ»[(١)]. چوویتە مزگەوت دامەنیشە تاوەکوو دوو ڕکات نوێژ دەکەیت.

بەڵام گەر چوویتە ژوورەوە بۆ تەوافکردن، جا تەوافی عومرە بێت یاخود حەج، یاخود سوننەت، ئەوا تەوافەکە بەر (تحية المسجد) دەکەوێت، گەر دوو ڕکات نوێژی (تحية المسجد)یش نەکەیت، وە بەتایبەت لەدوای تەوافەکەشەوە دوو ڕکات نوێژ هەر دەکەیت، مەبەستی زانایانیش بەم جۆرەیە لە قسەکەیاندا کە دەڵێن (تحية المسجد)ی حەرەم تەوافە.

تێپەڕبوون بە بەردەم نوێژخوێندا لە حەرەم

س ٥٧ / ئایا تاوانبار دەبین گەر بە بەردەم نوێژخوێناندا بڕۆین لە حەرەمدا؟ [(٢)].

ج / بەشێوەیەکی گشتی تاوانبار دەبێت گەر بە بەردەم نوێژخوێنێکدا تێپەڕ بێت، جیاوازی نییە لەنێوان مەککە و بێجگە لە مەککەدا.

---

(١) رواه البخاري (١١٧١) بَابُ مَا جَاءَ فِي التَّطَوُّعِ مَثْنَى مَثْنَى، ومسلم (٧١٤).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٢٥، ٨٢١ (٢٢/ ٣٣٠).

لەبەرئەوەی پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «لَوْ يَعْلَمُ المَارُّ بَيْنَ يَدَيِ المُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ، لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ»[1]. گشتییە، وە هیچ شوێنێکی تێدا تایبەتمەند نەکردووە.

س٥٨ / مەبەست لە (ما بين يديه) لەبەردەم نوێژخوێندا چییە؟ [2].

ج / هەندێك لە زانایان دەڵێن سنووری (سترة) سێ باڵە، واتە نزیکەی مەتر و نیوێك، وە هەندێك دەڵێن کۆتایی شوێنی سوجدەکەیەتی، لەبەرئەوەی لە نوێژدا هەر ئەوەندەی پێویستە، ئەم ڕایە بەهێز و ڕاستە لای من، واتە ئەگەر نوێژخوێن (سترة)ی نەبوو لەپێش نوێژەکەی (ئەوا تا شوێنی سوجدەکەی "سترة" یە).

---

(١) رواه البخاري (٥١٠) بَابُ إِثْمِ المَارِّ بَيْنَ يَدَيِ المُصَلِّي، ومسلم (٥٠٧) بَابُ مَنْعِ المَارِّ بَيْنَ يَدَيِ المُصَلِّي.

ڕوونکردنەوەیەکی شێخ (ابن باز) رَحِمَهُ اللهُ دەڵێت: بەڵام ئەوەی ڕوو دەدات لە حەرەمی مەککە (تێپەڕبوون بە بەردەم نوێژخوێندا) ئەوە عەفووە لای زانایان، لەبەرئەوەی لە حەرەم توانای خۆپاراستن نییە، لەبەر قەرەباڵغی، بەتایبەت لەکاتی حەجدا، ئەمە بەتایبەت دەگیرێت لە گشتی فەرموودەکەدا، کەواتە لە کاتی زۆر پێویستدا نەبێت هەر بە حەرامی دەمێنێتەوە. "مجموع فتاوى ابن باز" (٢٥/ ١٥٢).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦١٤ (٢٢/ ٣٢١).

سەعی نێوان سەفا و مەروە

س ٥٩ / حوکمی دەست هەڵبڕین لەکاتی (الله أکبر) کردنی سەر سەفا؟ [(١)].

ج / ئەوانەی هەردوو دەستیان هەڵدەبڕن وەکوو دابەستنی نوێژ لەسەر سەفا، هیچ بنەمایەکی شەرعی نییە، وە هەمان شێوەش دەکەن بەرامبە (حجر الأسود)، بەڵکوو بۆ سەر سەفا دەبێت دەستهەڵبڕینیان وەکوو دەستهەڵبڕینی دووعاکردن بێت، وە لە بەرامبەر (حجر الأسود) و تێپەڕین پیایدا دەبێت بە یەك دەست بێت، ئەویش دەستی ڕاست بێت.

س ٦٠ / کەسێك سەعی سەفا و مەروە دەکات پێش تەواف، وە لە مەروەوە دەستپێدەکات پێش سەفا؟ [(٢)].

ج / سەعی نێوان سەفا و مەروەکەی دروست نییە، دەبێت دوای تەواف بیکاتەوە، لەبەرئەوەی لە شوێنی خۆیدا نییە.

دەستپێکردن لە مەروەوە بۆ سەفا بەتاڵە، دەبێت بیکاتەوە.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٦٦ (٢٢/ ٤٣٦).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٢٩ (٢٢/ ٣١٣).

س ٦١ / نێوانخستنی نێوان تەواف و سەعی نێوان سەفا و مەروە چەندە؟ [(١)].

ج / نێوانخستنی تەواف و سەعی کاتی دیاریکراوی نییە، (موالاة) بەدواداکردنی (نێوان نەخستن) تەواف و سەعی مەرج نییە، گومانمان نییە کە باشترە (واتە نێوانخستنی تێنەکەوێت)، لەبەرئەوەی پێغەمبەر ﷺ لەگەڵ تەوافی کردووە پاش ئەوەش سەعی سەفا و مەروەی کردووە، کەواتە سوننەتە و واجب نییە.

س ٦٢ / ئەگەر عومرەکار سەعی سەفا و مەروەی پێشخست بەسەر تەوافی کەعبەدا، چی لەسەرە؟ [(٢)].

ج / گەر سەعی پێشخست و پاشان تەوافی کەعبەی کرد؛ ئەوە بەس سەعی سەفا و مەروە دەکاتەوە، لەبەرئەوەی (ترتیب) بەدوای یەکداکردن واجبە، لەبەرئەوەی پێغەمبەر ﷺ بەدوای یەکدا کردوویەتی و فەرموویەتی: «لِتَأْخُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ»[(٣)]. کارەکانی

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٤٠ (٢٢/ ٤٢١).
(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٤٢، ٩٤٣ (٢٢/ ٤٢٢).
(٣) رواه مسلم (١٢٩٧)، وأبو داود (١٩٧٠)، وأحمد في "المسند" (١٤٤١٩).

حەج و عومرە لە منەوە وەرگرن، بەڵام پێشخستنی لە حەجدا دروستە.

س ٦٣ / ئایا سەعی لە سەفاوە بۆ مەروە، وە لە مەروەوە بۆ سەفا یەکێکە یان دووان؟ [١].

ج / سەعی لە سەفاوە بۆ مەروە یەك سەعییە و لە مەروەشەوە بۆ سەفا سەعی دووەمە، بەم شێوە دڵنیاییە لە کاری پێغەمبەر ﷺ و کۆدەنگی موسوڵمانانی لەسەرە.

س ٦٤ / ئایا هەندێك لە تەوافی نێوان سەعییەکانی سەفا و مەروە بە پێ بێت و هەندێکیشی بە عەرەبانە بێت دروستە؟ [٢].

ج / بەڵێ دروستە، لەبەرئەوەی خێزانی پێغەمبەر ﷺ بە سواری حوشتر تەوافی کردووە.

س ٦٥ / ئەگەر بووەستیت لە هەندێك تەوافی سەعی سەفا و مەروە بۆ پشوودان و پاشان دەستپێبکەیتەوە دروستە؟[٣].

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٤٦ (٢٢/ ٤٢٤).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٥١ (٢٢/ ٤٢٨).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٥٢ (٢٢/ ٤٢٨).

ج/ بەڵێ دروستە بڕواتە دەریشەوە بۆ پێویستی و دەستنوێژ، یاخود ئاو خواردنەوە.

س ٦٦/ لەبەر قەرەباڵغی سەعی یەکەمی نێوان سەفا و مەروەی لە قاتی یەکەم تەواو کردووە و پاشان چووەتە قاتی سەرەوە، ئایا یەکەم سەعی بەتاڵە؟[١].

ج/ بەتاڵ نییە و لە دووەم سەعییەوە دەستپێدەکاتەوە، لەبەرئەوەی شوێنەکان شوێنی سەعی نێوان سەفا و مەروەن، نێوانیشی زۆر ناکەوێت.

س ٦٧/ کەسێك نەتوانێت بچێتە سەر سەفا، سنووری دیاریکراوی کوێیە؟ [٢].

ج/ سنووری دیاریکراوی نێوان سەفا و مەروە کە واجب بێت سنووری کۆتایی ڕێگەی عەرەبانەکانە، وە گەر مەترێك بچێتە پێشتر ئەوا سەعییەکەی تەواوە.

وە ئافرەتیش هەروەلەی سێ تەوافی یەکەمی کەعبە و نێوان سەفا و

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٥٥ (٢٢/ ٤٢٩).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٦٧، ٩٦٩ (٢٢/ ٤٣٧، ٤٣٨).

مەروەی لەسەر نییە.

س ٦٨ / هەڵەکانی سەفا و مەروە؟ [١].

ج/ یەکەم: نیەتهێنان بۆی (نیەتمە حەوت تەوافی ...).

دووەم: دەستهەڵبڕین وەکوو دەستهەڵبڕینی (الله أکبر)ی نوێژ.

سێیەم: هەروەڵە نەکردن لەنێوانیاندا.

چوارەم: وتنی ﴿إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ ... ﴾ [البَقَرَة : ١٥٨]. لەسەر مەروە، یاخود هەموو جار لەسەر سەفا.

پێنجەم: تایبەتکردنی هەموو سەعییەك بە دووعایەکی تایبەت.

شەشەم: دەستپێکردن لە مەروەوە.

حەوتەم: دانانی سەعییەك لە سەفاوە بۆ سەفا کە دەکاتە (١٤) تەواف.

هەشتەم: تەوافکردنی نێوان سەعی و سەفا و مەروە بەبێ مەراسیمی عومرە و حەج، وەکوو تەوافی کەعبە.

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٨٠ (٢٢/ ٤٤٥).

نوێژ لە مزگەوتەکانی چواردەوری حەرەمدا

س ٦٩ / ئایا پاداشتی نوێژی حەرەم تایبەتە بە حەرەمەوە، یاخود هەموو مزگەوتەکانی حەرەم دەگرێتەوە؟ [١].

ج / پاداشتی نوێژ لە (مسجد الحرام)دا تایبەتە بەو مزگەوتەی کە کەعبەی تێدایە و بەس، مزگەوتەکانی سنووری حەرەم نایانگرێتەوە، لەبەرئەوەی پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «صَلَاةٌ فِيهِ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ، إِلَّا مَسْجِدَ الْكَعْبَةِ»[٢].

ئەمە ڕای بەهێز و دروستە، بە گشتی (مسجد الحرام) ئەو مزگەوتەیە کە کەعبەی تێدا بێت، خوای گەورە عَزَّوَجَلَّ دەفەرموێت: ﴿وَلَا تُقَٰتِلُوهُمۡ عِندَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ﴾ [البَقَرَة : ١٩١]، ﴿وَعِمَارَةَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ﴾ [التَّوۡبَة : ١٩]، ﴿فَلَا يَقۡرَبُواْ ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ﴾ [التَّوۡبَة : ٢٨].
وە پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت: «لاَ تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال، (٢٠/ ١٦٣)، (١٢/ ٣٩٥).

(٢) رواه مسلم (١٣٩٦) كتاب الحج، باب فضل الصلاة مسجدي مكة والمدينة.

وَمَسْجِدِ الأَقْصَى»[١].

گەر ڕێگەی سەفەر بۆ عیبادەت تایبەت بێت بەو مزگەوتەی کە کەعبەی تێدا بێت؛ کەواتە پاداشتی سەد هەزارەکە تایبەتە بەوەوە، گومان نییە نوێژ لە سنووری حەرەمدا خێری زیاترە تا دەرەوەی حەرەم، بەڵام پاداشتی سەد هەزارەکە نایگرێتەوە وەکوو مزگەوتی حەرەم کە کەعبەی تیادایە، ئەم ڕایە بەهێز و تەواوە.

نوێژی سوننەت لە حەرەمدا

س ٧٠ / ئایا نوێژی سوننەت بکرێت لە حەرەمدا لەبەر پاداشتە زۆرەکەی؟ [٢].

ج / کارکردن بە سوننەت لەپێشترە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «أَفْضَلَ الصَّلاَةِ صَلاَةُ المَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا المَكْتُوبَةَ»[٣]. باشترین نوێژ لە ماڵەوەیە بێجگە لە فەرزەکان، وە لە پێغەمبەرەوە نەگوازراوەتەوە کە نوێژە سوننەتەکانی لە مزگەوت کردبێت، بێجگە لەوانەی کە تایبەتە

(١) رواه البخاري (١١٨٩)، ومسلم (١٣٩٧).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٦٠ (١٤/ ٢٨٨)، (٢٠/ ١٦٧).

(٣) رواه البخاري (٧٣١)، ومسلم (٧٨١). وابن خزيمة في "صحيحه" (١٢٠٤)، وأحمد في "المسند" (٢١٦٢٤).

بە مزگەوتەوە.

بەم بۆنەیەوە ئەمەوێت ئەوە ڕوون بکەمەوە پاداشتە زۆرەکەی نوێژی حەرەم تایبەتە بە مزگەوتێ کە کەعبەی تیادا بێت، ئەمە مزگەوتەکانی مەککە و سنووری حەرەم ناگرێتەوە (ولا تشمل بقية مكة والحرم).

س ٧١ / ئایا نوێژی جەنازە لە حەرەمی مەککەدا پاداشتە زیادەکەی هەیە لەگەڵ پاداشتی قیراتەکەدا؟ [(١)].

ج / ئەمە شوێنی ڕای جیاوازە لەنێوان زانایاندا، هەندێك دەڵێن بەس نوێژە فەرزەکانە، ئەوانیتر نایانگرێتەوە.

ئەوەی دەردەکەوێت لە فەرموودەکەدا گشتییە، گرتنەوەی هەموویەتی، کەواتە نوێژی جەنازە بە گشتی دەچێتە ناو پاداشتە زۆرەکەی مزگەوتی حەرەمەوە.

س ٧٢ / پاداشتی نوێژ لە حەرەمی مەککەدا ئایا سوننەت و فەرز دەگرێتەوە؟ [(٢)].

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٦٣٠ (٢٤/ ٩١).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" (٢٠/ ١٦٣).

ج / فەرز و سوننەت دەگرێتەوە، هەموو نوێژێك لە حەرەمی مەککەدا خێرەکەی سەد هەزار نوێژە، بۆ نموونە (تحية المسجد) لە حەرەمی مەککەدا خێری سەد هەزار (تحية المسجد)ە.

نوێژی سوننەت بۆ (مسافر) و قورئا نخوێندن و تەراویح و ڕۆژوو لە حەرەمدا

س ٧٣ / چی باشترە بۆ (مسافر) سوننەتی ڕەواتبی پێش و پاشی فەرزەکان و کردنی سوننەت بە گشتی یاخود بەس سوننەتی پێش بەیانی و نوێژی ویتر؟ [(١)].

ج / (مسافر) باشتر وایە هەموو جۆرەکانی سوننەت بکات، شەونوێژ و نوێژی (ضحى) و (الاستخارة) و هەموو سوننەتەکان، بێجگە لە ڕەواتبی پێش و پاشی نوێژە فەرزەکان نەبێت، بەڵام باقی سوننەتەکان دەتوانێت بکات، گەر کەسێك لە حەرەمدا نوێژی سوننەتی زۆر کرد؛ هیچ ڕێگرییەك نییە لەسەری و پێی ناوترێت پێچەوانەی سوننەتە.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٢١ (١٤/٣٥٦).

س ٧٤ / کەسانێك لە دوورەوە دێن بۆ حەرەمی مەککە بۆ (اعتکاف) لە دەی کۆتایی ڕەمەزاندا، بەڵام سوننەتی (الرواتب)ی پێش و پاشی نوێژە فەرزەکان ناکەن؟ [1].

ج / لە ڕاستیدا ئەو کەسەی کە خوای پەروەردگار منەتی خۆی پێبەخشی کە بگاتە ئەم حەرەمە، پێویستە نوێژ زۆر بکات، لە نوێژە دیاریکراوە سوننەتەکان، یاخود لەو نوێژانەی کە دروستە، ئەو کەسەی لەم شوێنە بێت سوننەتی گشتی (النوافل المطلقة) هەیە بۆی، واتە گەر (مسافر) نوێژە ڕەواتیبەکان نەکات، مانای ئەوە نییە بلێین هیچ نوێژ مەکە، بەڵکوو دەڵێین: نوێژ بکە و زۆریشی بکە، نوێژ باشترین شتە، بۆیە ئێمە هانی ئەو برایانەمان دەدەین کە نوێژە سوننەتەکان و نوێژی تریش زۆر بکەن لەم مزگەوتی حەرەمەدا، گەر (مسافر)یش بن، لەبەرئەوەی پێغەمبەری خوا ﷺ سەفەر ڕێگر نەبوو بۆی لە کردنی نوێژی سوننەت، بەڵکوو نوێژی سوننەتی نیوەڕۆ و مەغریب و عیشای نەدەکرد، بەڵام پاشماوەی سوننەتەکانی تر بە سوننەتی دەمێننەوە، بۆیە لەم بابەتەدا هیچ ئاڵۆزییەك نییە.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" (٢٠/ ١٦٧).

س ٧٥ / نوێژێك لـه حەرەمی مەککەدا سەد هەزارە، ئایا قورئانخوێن هەمان پاداشتی دەستدەکەوێت؟ [1].

ج / ژمارەی پاداشتی نوێژ دڵنیایە، بەڵام قورئانخوێندن و خێر و ڕۆژووگرتن هیچ لەبارەی پاداشتەکانیەوە نەهاتووە وەکوو ژمارەی دیاریکراو، بەڵام پاداشتی زۆر دەیگرێتەوە لـه خێر و ڕۆژوو و زیکر و خوێندنی قورئان، هەموویان پلەوپایەی بەرزیان هەیە، بەڵام ژمارەی تایبەتیان لەسەر نییە.

س ٧٦ / ئایا پاداشتی ڕۆژوو لـه حەرەمی مەککەدا وەکوو پاداشتی نوێژ وایە؟ [2].

ج / وەڵاممان بۆ ئەم پرسیارە دەڵێین: زانایان بنەمایەکی یاساییان هەیە، کە چاکەکردن پاداشتی بەگوێرەی شوێن و کات زیاد دەکات، زانایان بەمە ئەوەیان وەرگرتووە کە ڕۆژوو لـه مەککەدا خێری زیاتر و پلەوپایەی باشترە تا شوێنی تر، بە هۆکاری بەڕێزی شوێنەکەیەوە.

---

(١) "مجموع فتاوى ابن باز" (٣٠/ ٢٢).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال (٢٠/ ١٦٧).

ئایا دەتوانرێت زیاد لە (١١) ڕكات نوێژی تەراویح بكرێت ؟

س ٧٧ / نوێژی تەراویح زیاد لە (١١) ڕكات؟ [(١)].

ج/ وهنا نقول: لا ينبغي لنا أنْ نغلوَ أو نُفَرِّطَ، فبعضُ النَّاس يغلو من حيث التزامُ السُّنَّة في العدد، ... .

پێویستە زیادەڕەوی و كەمڕەوی نەكەین لە سوننەتدا، هەندێك زیادەڕەوی دەكەن لەڕووی ژمارەوە، دەڵێن دروست نییە زیاد لەو ژمارەیەی كە لە سوننەتدایە، دژایەتییەكی زۆر توندی لەسەر دەكەن، دەڵێن تاوانبارن، بێگومان ئەمانە هەڵەن، چۆن تاوانبارن كاتێك پرسیار لە پێغەمبەر ﷺ كراوە دەربارەی شەونوێژ، فەرموویەتی: «مَثْنَى مَثْنَى» دوو دووە.

تایبەتی نەكردووە بە ژمارەیەكەوە، لەبەرئەوەی تایبەتی نەكردووە بە ژمارەیەكەوە كەواتە فراوانی تێدایە ئەم كارە.

بۆ نوێژخوێن هەیە سەد ڕكات بكات و كۆتایی بە ڕكاتێك ویتر بێنێت.

وە ئەو فەرموودەیەش كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: «صَلُّوا كَمَا

---

(١) "الشرح الممتع على زاد المستقنع" (٤/ ٥٣).

رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي»[1]، لە چۆنێتیدایە، بەڵام لە ژمارەدا نەخێر، مەگەر دەقێك ژمارەکە دیاری بکات.

کەواتە نابێت توندی کەین لە کارێکدا کە فراوانی تێدایە، تا دەبینین هەندێك لەو برایانە ئیمامەکان بە بیدعەکار ناو دەبەن و لە مزگەوت دەچنە دەرەوە و ئەم پاداشتەیان لەدەست دەردەچێت کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إِنَّهُ مَنْ قَامَ مَعَ الإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ»[2].

واتە: ئەوەی لەگەڵ ئیمامدا نوێژ بکات تا کۆتایی نوێژەکە؛ پاداشتی نوێژی هەموو شەوەکەی بۆ دەنووسرێت.

وە نوێژ ناکەن و ڕیزەکان دەپچڕێنن، وە ڕەنگە دەستبکەن بە قسەکردن و نوێژ لە خەڵکی تێکبدەن، کە هەموو ئەمانە هەڵەن.

---

(١) رواه البخاري (٦٣١).

(٢) رواه أبو داود (١٣٧٥)، والترمذي (٨٠٦)، والنسائي في (١٣٠٠)، وابن خزيمة (٢٢٠٦)، وابن حبان (٢٥٤٧)، وصححه الألباني في "الإرواء" (٤٤٧)، و "صحيح الجامع الصغير" (٢٤١٧).

(إعتكاف) له حەرەمدا

س ٧٨ / حوكمی (اعتكاف) لەو سێ مزگەوتەدا؟ [(١)].

ج / (اعتكاف) بێجگە لەو سێ مزگەوتە (حەرەم و مەدينە و قودس) دروستە و تايبەت نييە بەو سيانەوە، ئەمە ڕای مەزهەبی ئيمام (أحمد والشافعي ومالك وأبو حنيفه)يە رَحِمَهُمُ ٱللَّهُ، وە كە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَأَنتُمۡ عَٰكِفُونَ فِي ٱلۡمَسَٰجِدِ﴾ [البَقَرَة : ١٨٧]. وشەی (مساجد) گشتييە بۆ هەموو مزگەوتەكانی سەر ڕووی دونيا، زۆر دوورە خوای گەورە مەبەستی بە وتەكەی كەمينەيەكی كەم بێت، وە فەرموودەكەی (حذيفة بن اليمان) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «لَا اعْتِكَافَ إِلَّا فِي الْمَسَاجِدِ الثَّلَاثَة»[(٢)]. گەر لە ڕەخنە سەلامەت بێت ئەوە مەبەستی (نفي الكمال)ە، واتە (اعتكاف) ی تەواو لەم سێ مزگەوتەدايە، لەبەر ڕێز و پلەوپايەيان بەسەر مزگەوتەكانی تردا.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال، (٢٠/ ١٦١).

(٢) رواه الطحاوي في "شرح مشكل الآثار" (٢٧٧١)، والبيهقي في "السنن الكبرى" (٨٥٧٤)، والبغوي في "شرح السنة" (٦/ ٣٩٤)، وقال الألباني في "الصحيحة" (٢٧٨٦): وهذا إسناد صحيح على شرط الشيخين.

س ٧٩ / چ کاتێك ئەو کەسەی کە (اعتکاف) دەکات دەچێتە (اعتکاف)ەوە و چ کاتێك دێتە دەرەوە لە (١٠)ی کۆتایی ڕەمەزاندا؟[1].

ج / کەسێك کە (اعتکاف) دەکات لەکاتی خۆرئاوابوونی شەوی (٢٠)ی ڕەمەزان دەچێتە (اعتکاف)ەوە، لە بەرئەوەی (١٠)ی کۆتایی ڕەمەزان بە خۆرئاوابوونی شەوی (٢٠)ی ڕەمەزان دەستپێدەکات، وە بە خۆرئاوابوونی شەوی جەژن کۆتایی دێت، وە بە تەواوبوونی ڕەمەزان کەسێك کە (اعتکاف)ی کردبێت دێتە دەرەوە، وە بە خۆرئاوابوونی شەوی جەژن ڕەمەزان کۆتایی دێت.

س ٨٠ / جۆرەکانی چوونەدەرەوە بۆ کەسێك کە لە ئیعتیکافدا بێت؟ [2].

ج / چوونەدەرەوەی کەسی ئیعتیکافکار دەبێتە سێ بەشەوە:

بەشی یەکەم: چوونە دەرەوەیەك پێچەوانە و دژایەتی ئیعتیکاف بکات، وەکوو بۆئەوەی بچێتە لای خێزانی یاخود بۆ کڕین و فرۆشتن

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" (٢٠/ ١٧٩).
(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" (٢٠/ ١٧٤، ١٧٨).

و هاوشێوەی ئەم کارانە بێت کە دژایەتی ئیعتیکاف و پێچەوانەیەتی دەکات، ئەم چوونەدەرەوەیە دروست نییە و بەتاڵکەرەوەی (اعتكاف)ە، ... گەر ئیعتیکافەکە (واجب ونذر) نەبوو، بەڵکوو سوننەت بوو، ئەوا بەو چوونەدەرەوەیە تاوانبار نابێت، بەڵام بەتاڵ دەبێتەوە.

بەشی دووەم: چوونەدەرەوەیەك کە هەر دەبێت ببێت و کارێکی بەردەوامە، وەکوو: چوونەدەرەوەیەك بۆ خواردن، کە کەسێك نەبێت بۆی بێنێت، یاخود بۆ چوونە سەرئاو (خۆشۆردنی لەشگرانی، یاخود خۆشۆردنێك بۆ لابردنی عەرەق و چڵکنییەك کە پێوەی نارەحەتە، نەك بۆ خۆ فێنککردنەوە)، هاوشێوەی ئەمانە ئەمە بۆی هەیە بچێتە دەرەوە، ... لەبەرئەوەی هەموو کەس دەزانێت پێویستە بۆ چوونەدەرەوەی ئەمانە.

بەشی سێیەم: چوونەدەرەوەیەك پێچەوانەی (اعتكاف) نییە، بەڵام دەکرێت نەکرێت، وەکوو لەگەڵ (جنازە)دا ڕۆیشتن و سەردانی نەخۆش و سەردانی کەس و کاری و هاوشێوەکانی کە عیبادەتە، بۆ ئەمە زانایان دەڵێن: گەر بە مەرجی گرتبوو لە سەرەتای (اعتكاف)ەکەدا (واتە لە کاتی نییەتی ئیعتیکاف)دا وتبێتی ئیعتیکاف

دەکەم بە مەرجێك ئەم کارانە هاتە ڕێم ئەنجامی دەدەم؛ ئەوا دەتوانێت بیکات، وە گەر مەرجی دانەنابوو نابێت بیکات.

عومرەکردن لە ڕەمەزاندا

س ٨١ / ئایا عومرەکردن لە ڕەمەزاندا پەیوەستە بە سەرەتایەوە یان ناوەڕاستی یان کۆتاییەوە؟ [١].

ج / عومرەکردن لە ڕەمەزاندا پەیوەست نییە بە سەرەتا و ناوەڕاست و کۆتاییەکەیەوە، بەڵکوو گشتییە بە هەموو مانگەکەوە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «فَإِنَّ عُمْرَةً فِي رَمَضَانَ تَقْضِي حَجَّةً أَوْ حَجَّةً مَعِي»[٢]، واتە: عومرەیەك لە ڕەمەزاندا وەکوو حەجێك وایە لەگەڵ مندا، پێغەمبەری خوا ﷺ تایبەتی نەکردووە بە هیچ کاتێکی مانگەکەوە.

س ٨٢ / چەندبارەکردنەوەی عومرە لە ڕەمەزاندا هیچ هەڵەیەکی تێدایە؟ [٣].

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٦٣، ٧٦٥ (٢٢/ ٢٤٣، ٢٤٧).

(٢) رواه البخاري (١٨٦٣)، وأبو داود (١٩٨٨)، والترمذي (٩٣٩)، وابن ماجه (٢٩٩١).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٦٤ (٢٢/ ٤٤٥).

ج/ بەڵێ هەڵەی تێدایە، لەبەرئەوەی پێچەوانەی کار و کردەوەی پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵانیەتی، پێغەمبەر ﷺ لە گرتنەوەی مەککەدا بیست ڕۆژ خۆیی و هاوەڵانی لە مەککە بوون، نە خۆی و نە یەکێك لە هاوەڵانی نەچوون بۆ (تنعیم) لە پێناوی عومرەکردنێکدا، لەگەڵ ئەوەشدا کاتەکە ڕەمەزان بوو.

وە کاتێکیش لە حەجدا ڕێگەی داوە بە (عائشة)ی خێزانی رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهَا کە عومرە بکات لەدوای حەجەکەی؛ هۆکاری نەکردنی عومرەکەی بووە لە سەرەتای حەجیدا، بە هۆکاری سووڕی مانگانەوەی بوو، لەگەڵ ئەوەشدا کە (عبد الرحمن)ی برای عومرەی پێکرد، بەڵام (عبد الرحمن) عومرەی نەکردەوە لەگەڵیدا، لەبەر نەبوونی ئەو هۆکارە لەودا.

دووبارەکردنەوەی عومرە (ابن تیمیة) رَحِمَهُ ٱللَّهُ دەڵێت مەکروهە، بە کۆدەنگی زانایانی پێشین، لە ئیمام (أحمد) رَحِمَهُ ٱللَّهُ دەگێڕنەوە کە دەڵێت دەبێت قژی بێتەوە ئەوکات عومرەی تر بکات (إذا حمم رأسه)، واتە گەر سەری ڕەش بووەوە، گەر لەنێوان عومرە بۆ عومرەیەکی تر مانگێك بێت، یان هاوشێوەی، ئەوە ڕێگری لێ ناگیرێت و لە دروستی دەرناچێت (إن شاء الله)، بەڵام ئەوەی خەڵکی ئەمڕۆ دەیکات لە کردنەوەی عومرە هەموو ڕۆژێك؛ بیدعە و کارێکی هەڵەیە، هیچ

بنەمایەکی لە کاری هاوەڵان و شوێنکەوتووانیاندا نەبووە، پێغەمبەر ﷺ لە گرتنەوەی مەککەدا (١٩) ڕۆژ و لە (عمرة القضاء)دا سێ ڕۆژ مایەوە لە مەککەدا، لە یەك عومرە زیاتری نەکردووە.

س ٨٣ / ئایا دروستە شەوی (٢٧)ی ڕەمەزان تایبەت بکرێت بە عومرەکردن؟[1].

ج/ پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: «فَإِنَّ عُمْرَةً فِي رَمَضَانَ تَقْضِي حَجَّةً أَوْ حَجَّةً مَعِي»، عومرەیەك لە ڕەمەزاندا وەکوو حەجێك وایە، ئەمە سەرەتا و کۆتایی ڕەمەزان دەگرێتەوە، تایبەتکردنی شەوی (٢٧)ی ڕەمەزان بۆ عومرەکردن بیدعەیە، هاوەڵان لە هەموومان کۆششکارتر بوون بۆ خێر، هەوڵی عومرەکردنیان نەداوە لەو شەوەدا، ئەوەی کە لەو شەوەدا پێویست و سوننەتە نوێژکردنە، «مَنْ قَامَ لَيْلَةَ القَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»[2]. ئەوەی شەوی قەدر بە شەونوێژ بباتە سەر بە باوەڕ و چاوەڕێی پاداشتەوە؛ هۆکارە بۆ سڕینەوەی تاوانی ڕابوردووی.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٧٤ (٢٢/ ٢٦٠).

(٢) رواه البخاري (١٩٠١) كِتَابُ الصَّوْمِ: بَابُ مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا وَنِيَّةً، ومسلم (٧٦٠).

عومرەکردن لە مانگی ڕەجەبدا

س ٨٤ / تایبەتکردنی مانگی (رجب) بۆ عومرەکردن؟ [1].

ج / مانگی (رجب) یەکێکە لە چوار مانگەکەی (محرم)، ... هیچ بەڵگەیەك نابینم لەسەر ئەوەی عومرەکردن لە مانگی (رجب)دا سوننەت بێت، وە هەروەها تایبەتکردنی بە ڕۆژووەوە، بەڵکوو (مکروه)ە، وە ئەوەی دەڵێن (صلاة الرغائب) لە یەکەم شەوی یان هەینی (رجب)دا، ڕاست نییە و هیچ بنەمایەکی نییە.

وە هەروەها ئەو حەیوان سەربڕینەی پێی دەڵێن (عتيرة) لە مانگی (رجب)دا ئەوە سڕاوەتەوە (منسوخ)ە و دروست نییە.

وە هەروەها دەڵێن (الاسراء والمعراج) لە (٢٧) تێیدا ڕووی داوە، ئەوە بە هیچ شێوەیەك ڕاست نییە.

سەفەرکردن بە تەیارە و ئیحرام پۆشین

س ٨٥ / زۆر پرسیار دەکرێت لەسەر ئەوەی کە بەرگی ئیحرامیان لەناو جانتاکەدایە و سەفەر بە تەیارە دەکەن و بە میقاتدا تێدەپەڕن،

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٨٩ (٢٢/ ٢٧٣).

چۆن ئیحرام ببەستن؟ [١].

ج / دەتوانن جلی سەرەوە داکەنن، واتە کراس و فانیلەکانیان بپێچن لە خۆیانەوە وەکوو ئیحرام، بە شەرواڵ و پانتۆڵەکانیانەوە بمێننەوە (تلبیە) بکەن تا دادەبەزن و ئیحرامەکانیان لەبەر دەکەن بەبێ دواکەوتن، لەبەرئەوەی پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: «مَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ»[٢]. ئەوەی ئیحرامی دەست ناکەوێت با شەرواڵ و بەرگی خوارەوەی لەبەردا بێت.

س ٨٦ / گەر کەسێك سەفەر بە تەیارە بکات و ئیحرام لە ماڵەوە ببەستێت؛ هیچی لەسەرە؟ [٣].

ج / هیچی لەسەر نییە گەر ئیحرام لە ماڵەوە بپۆشێت، گەر ویستی سەفەر بە تەیارە بکات، بەڵام گەر نزیکی میقات بووەوە؛ نیەت و (تلبية) بهێنێت.

ج / دەبێت خۆی ئامادە بکات بە خۆشۆردن لە ماڵەوە و پاشان

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٣٩ (٢٢/ ١٤٩).

(٢) رواه البخاري (٥٨٠٤)، ومسلم (١١٧٩).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٣٧٥ (٢١/ ٣١٤)، (١٥/ ٢٤٥).

بەرگی ئیحرام بپۆشێت پێش گەیشتن بە (میقات)، لەگەڵ گەیشتنە میقات نیەت و (تلبية) بهێنێت و دوانەكەوێت، لەبەرئەوەی تەیارە لە ماوەی دەقەیەكدا ماوەیەكی زۆر دەبڕێت[١].

ج/ گەر بە (٥، ١٠) دەقیقە یا سەعات یا دوو سەعات نیەتت هێنا و (تلبية) ت كرد، پێش گەیشتن بە ئاستی میقات، ئەوا هیچت لەسەر نییە و دروستە، ئەم كارە فراوانی تێدایە، گەر دوای (تلبية) و نیەت بشخەویت هیچ زیانێكی نییە[٢].

س ٨٧ / گەر یەكێك ئیحرامی لەبیرچوو لەناو تەیارەكەدا بیپۆشێت، تا لە میقات دەرچووە، ئایا بۆی هەیە بگەڕێتەوە میقات؟[٣].

ج/ بەڵێ دروستە گەر لە میقاتەوە دەرچوو بە مەبەستی حەج یا عومرەكردن و ئیحرامی نەبەست، گەر ئیحرام لەو شوێنەوە كە دەرچووە ببەستێت دەبێت حەیوانێك سەر ببڕێت.

وە گەر گەڕایەوە بۆ میقات و ئیحرامی بەست؛ ئەوا هیچی لەسەر نییە، وە گەر ئیحرام لە (جدة)وە ببەستێت دەبێت فیدیە بدات.

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٣٤٤ (٢١/ ٢٩٠).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٣٦٦ (٢١/ ٣٠٨).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٣٥٦ (٢١/ ٣٠٢).

حوکمە شەرعییەکانی پەیوەست بە ئافرەتان لە مەراسیمی عومرەدا

س ٨٨ / گەر ئافرەتێك سووڕی مانگانەی بەسەردا هات پێش ئیحرام، یان پاش ئیحرام و کاتی عومرەکەی، چی بکات؟ [(١)].

ج / گەر ئافرەتێك کەوتە سووڕی مانگانەوە پێش ئیحرام و (میقات)، ئەوا دەبێت کە گەیشتە (میقات) ئیحرام بپۆشێت و نییەت بێنێت و (تلبیة) بکات، بەڵام گەر دوای ئیحرام ئەو حاڵەتەی بەسەردا هات، ئەوا:

– گەر پێش تەوافکردن بوو: ئەوا دەبێت چاوەڕێ بکات تا پاك دەبێتەوە، پاشان تەواف و عومرەکە دەکات.

– گەر لەدوای حەوت تەوافەکە کەوتە سووڕی مانگانەوە: ئەوا با سەعی سەفا و مەروە و قژبڕین (واتە عومرەکە تەواو بکات)، سەفا و مەروە ڕێگری لێ ناکرێت بەو هۆکارەوە.

– گەر لە میقاتەوە کەوتە سووڕی مانگانەوە و دوودڵ بوو لەوەی کەس و کاری چاوەڕێی ناکەن تا پاك دەبێتەوە، با داخلی ئیحرام نەبێت، وە گەر وا ڕێکەوت کەس و کاری مانەوە تا دوای

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٧٣، ٥٧٤ (٢٢/ ٩٠).

پاکبوونەوەی، ئەوا دەتوانێت بچێت بۆ (تنعیم)، لەوێوە ئیحرام بپۆشێت و عومرەکەی بکات.

س ٨٩ / حوکمی بەکارهێنانی حەبی ڕێگری منداڵ بۆ مەبەستی عومرە یا حەجکردن بۆئەوەی سووڕی مانگانەی بەسەردا نەیەت؟ [(١)].

ج / بەکارهێنانی حەبی ڕێگری منداڵ بۆ ڕێگری لە سووڕی مانگانە، وای بەباش دەزانم بەکاری نەهێنن، مەگەر پێویستییەکی زۆر ڕووی تێبکات، بەڵام بەکارهێنانی بۆ مەبەستی ئەنجامدانی عومرە و حەج هیچ ڕێگرییەك نییە بۆی، لەبەرئەوەی پێویستییەکی کاتییە.

س ٩٠ / ئافرەت لە سووڕی مانگانەدایە، دەتوانێت لە سەفا و مەروەدا دابنیشێت؟ [(٢)].

ج/ دروستە، لەبەرئەوەی سەفا و مەروە لە سنووری حەرەمدا نییە.

س ٩١ / ئافرەتێك لەدوای تەوافی کەعبە و لەکاتی سەعی سەفا و مەروەدا دەکەوێتە سووڕی مانگانەوە؟[(٣)].

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩١٦ (٢٢/ ٣٩٤).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٥٧ (٢٢/ ٤٣٢).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٥٩ (٢٢/ ٤٣٣).

ج / هیچی لەسەر نییە و عومرەکەی تەواوە، باقییەکەی تری با تەواو بکات، لەبەرئەوەی سەعی نێوان سەفا و مەروە دەستنوێژ مەرج نییە تیایدا، بەپێچەوانەی تەوافەوە.

وە گەر ڕاستەوخۆ دوای تەواف پێش دوو ڕکاتەکەی پشت (مقام ابراهیم) کەوتە سووڕی مانگانەوە؛ ئەوا عومرەکەی دروستە و هیچی لەسەر نییە.

دوو ڕکاتی دوای تەواف ڕوکن نییە لە حەج و عومرەدا، ئەوەی نەیکات تەوافەکەی ناکاتەوە و سەربڕینی حەیوانی لەسەر نییە.

س ٩٢ / ئایا دروستە ئافرەت لەکاتی سووڕی مانگانەدا بچێتە ناو حەرەمی مەککە؟ [١].

ج / دروست نییە بچێتە ناو حەرەمی مەککە، مەگەر بە تێپەڕبوون بێت، بەڵام مانەوە و گوێلێگرتنی زیکر و تەسبیحات دروست نییە لە حەرەمدا، وە گەر لەکاتی تەوافدا تووشی ئەو حاڵەتە بوو؛ ئەوا دەبێت ڕاستەوخۆ لە حەرەم بچێتە دەرەوە و چاوەڕێی پاکبوونەوە بێت و پاش (غسل)کردنی بۆ سووڕی مانگانەکەی لە تەوافەوە دەستپێدەکاتەوە، عومرەکەی تەواو دەکات بەبێ ئەوەی پێویستی بە ڕۆیشتنەوە بێت بۆ

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٠٠ (٢٢/ ٣٨٢).

(میقات) و ئیحرام بەستنەوە، لەبەرئەوەی لە میقاتەوە هاتووە و لەو کاتەی سوورِی مانگانەی بەسەردا هاتووە لە ئیحرام دەرنەچووە و هەر لە ئیحرامدایە، هەموو حەرامەکانی لەسەر لاناچێت، وەکوو موو لێکردنەوە و بۆنی خۆش لەخۆدان و نزیکبوونەوەی مێرد لێی، بەڵام خۆشۆردن و جل گۆڕین دروستە، بەبێ لەدەستکردنی دەسکێش و (نیقاب) کردن.

س ٩٣ / ئافرەتێك لە سوورِی مانگانەدا بوو، لە میقاتەوە هات، کاتێك گەیشتە حەرەم پێش تەواف پاك بووەوە و عومرەکەی کرد، حوکمی چییە؟ [١].

ج / ئەگەر بە ئیحرامەوە لە میقاتەوە هاتووە ئەوە تەواوە، بەڵام لەبەرئەوەی (غسل) خۆی نەشۆردووە لەدوای تەواوبوونی سوورِی مانگانەکەی؛ تەواف و سەعی ... بەتاڵە، دەبێت تەواف و سەعییەکەی و قژ کورتکردنەوە ئەنجام بدات، ئەوکاتە عومرەکەی تەواوە.

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٠٣ (٢٢/ ٣٨٥).

س٩٤/ گەر ئافرەتێك مێردەكەی مردووە، لە ماوەی (عدة) مردنی مێردەكەیدا بوو، یاخود (طلاق)، دەتوانێت حەج بكات؟ [(١)].

ج/ ئەو ئافرەتەی كە مێردەكەی مردووە و لە (عدة) چوار مانگ و دە ڕۆژەكەیدا بوو، نابێت حەج بكات و سەفەر بكات، دەبێت لەماڵەوە دەرنەچێت، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ [البَقَرَة : ٢٣٤]. بەڵام (عدة) تەڵاق پێویستە ئیزن لە مێردەكەی وەربگرێت و لەگەڵ مەحرەمدا ئەنجامی بدات.

نزیکبوونەوە لە خێزان

چوونە لای خێزان لە پاش ئیحرام پۆشین

س ٩٥/ گەر كەسێك لە ئیحرامدا بێت و بچێتە لای خێزانی، چی لەسەرە؟ [(٢)].

ج / گەر لە ئیحرامی عومرەكردندا بێت (پێش تەواوبوونی مەراسیمی عومرەكەی، كە كۆتایی بە سەرتاشین یان كورتكردنەوە

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٧ (٢١/ ٦٩).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٦٦٧ - ٦٧٥ (٢٢/ ١٦٧ - ١٧٦).

دێت بۆ هەردوولایان)، دەبێت حەیوانێك سەر ببڕێت لە مەککەدا، یا خواردنی شەش هەژار، یا سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بوون، لەگەڵ ئەوەشدا عومرەکەیان هەڵدەوەشێتەوە و دەبێت لە میقاتەوە ئیحرام ببەستنەوە و سەرلەنوێ عومرەکە بکەنەوە.

وە گەر لە مەراسیمی حەجدا بوون، ئەوا لە دوو حاڵەت بەدەر نییە:

١. لەپێش (التحلل الأول) حەڵاڵبوونی یەکەمدا بوو (واتە لەپێش ڕەجمکردنی "جمرة العقبة" جەمرەی گەورە و سەرتاشین یا کورتکردنەوە) یەکەم ڕۆژی جەژن؛ ئەوا:

یەکەم: تاوانبارە.

دووەم: دەبێت هەموو مەراسیمی حەجەکەی تەواو بکات: ﴿وَأَتِمُّوا۟ ٱلْحَجَّ وَٱلْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ [البَقَرَةِ : ١٩٦].

سێیەم: حەجەکەی بەتاڵە، لە بریتی فەرز و سوننەت ناکەوێت.

چوارەم: دەبێت ساڵی داهاتوو یا هەرکاتێکی تر حەجەکەی بکاتەوە، ئەگەر فەرز بوو یان سوننەت.

پێنجەم: دەبێت حوشتر یا مانگا یاخود گوێرەکەیەك سەر ببڕێت لە مەککەدا، وە گەر حەوت مەڕ بوو ئەوا دروستە.

ئاشکرایە (أن الجماع أعظم محظورات الإحرام) گەورەترینی حەرامەکانی کاتی ئیحرامە، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلْحَجِّ﴾ [البَقَرَة : ١٩٧].

٢. لەپاش (التحلل الأول) واتە (لەدوای ڕەجمکردنی جەمرەی گەورە و سەرتاشین یا کورتکردنەوە) بەمانە هەموو شتێکی بۆ حەڵاڵ دەبێت، بێجگە لە ئافرەت نەبێت (واتە بەس تەوافی الإفاضة و سەعی نێوان سەفا و مەروە دەمێنێت)، پاش ئەم دوانە ئافرەتیشی بۆ حەڵاڵ دەبێت و هیچ حەرامێکی کاتی ئیحرامی لەسەر نامێنێت و پێی دەوترێت (التحلل الثاني) حەڵاڵبوونی دووەم، بەس ڕەجمکردنی هەرسێ جەمەراتی سێ ڕۆژەکەی جەژنی قوربانی دەمێنێت، کە هیچ شتێکی لەسەر حەرام نییە ئەو سێ ڕۆژە.

گەر چووە لای خێزانی لەدوای (التحلل الأول) و پێش (التحلل الثاني)، ئەوا:

یەکەم: تاوانبارە.

دووەم: هەڵوەشاندنەوەی ئیحرامەکەیەتی.

سێیەم: دەبێت مەڕێك سەر ببڕێت لە مەککەدا و بیبەخشێتەوە بەسەر هەژاراندا، یاخود خواردنی شەش هەژار، یاخود سێ ڕۆژ بەڕۆژووبوون، یەکێك لەم سیانە ئەنجام بدات، بڕواتەوە بۆ نزیکترین میقات، وەکوو (تنعیم) ئیحرام ببەستنەوە و تەوافی (الإفاضة) و سەعی نێوان سەفا و مەروە بکەن بە ئیحرامەوە.

هەمان حوکمە بۆ ڕوودانی لە عومرەشدا.

ئەم کارە گەر بە دڵنیایی؛ نەزان بوون بەسەر حەرامبوونیدا؛ ئەوا عوزرە و پاساوە و هیچ کاریگەری لەسەر حەج و عومرەکەیان نابێت، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ [البَقَرَة : ٢٨٦]. وە دەفەرموێت: ﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝٥﴾ [الأَحزَاب : ٥].

بەڵام ئەگەر زانا بوون بەسەر حەرامبوونیدا، بەڵام نەزان بوون بەسەر ئەو هەموو ئەنجامی سەرپێچییەدا کە بەسەریاندا دێت لەلایەن شەرعەوە؛ ئایا دەبێتە پاساو؟ وەڵام: نەخێر نابێتە پاساو و ئەو حوکمانە بەسەریاندا جێبەجێ دەکرێت.

س٩٦/ چوونە لای خێزانی لە مەراسیمی عومرەکردندا [1].

ج/ بە لەبەرکردنی ئیحرام هیچ شتێکی لەسەر حەرام نابێت، تاوەکوو نیەت نەهێنێت، وە ئەگەر نیەتی هێنا، بە دڵ و بە دەمیش (تلبية)ی کرد؛ ئەوا دەچێتە ناو مەراسیمی عومرەوە، ئەگەر لە پاش ئەم حاڵەتە چووە لای خێزانی بە تەواوی ئەوا ئیحرامەکەی بەتاڵ دەبێتەوە، وە گەر تەواف و سەعی سەفا و مەروەی ئەنجامدابوو، بەڵام هێشتا سەری نەتاشیبوو، یان کورتی نەکردبووەوە، چووە لای خێزانی، ئەوا لە هەردوو حاڵەتەکەدا ئیحرام و عومرەکەی بەتاڵ دەبێتەوە و دەبێت حەیوانێك لە مەککەدا سەر ببڕێت و بیدات بە هەژاران و بچێت بۆ نزیکترین میقات وەکوو (تنعيم)، گەر لەناو مەککەدا بوو لەوێوە و سەرلەنوێ خۆیی و خێزانی ئیحرام ببەستنەوە، وە عومرەکە سەرلەنوێ بکەنەوە، ئەم حوکمە هەردووکیان (ژن و پیاو) دەگرێتەوە.

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٩٥، ٦٦٩ (٢٢/ ١١٧، ١٦٩).

سەرتاشین و كورتكردنەوە

س ٩٧ / حاجییەك هەندێك لە قژی كورت كردووەتەوە بە نەزانین و پاشان بەرگی ئیحرامی لابردووە و جلەكانی خۆی لەبەر كردووە؟[١].

ج / ئەو حاجییەی بە نەزانین هەندێ لە قژی كورت كردووەتەوە و جلی خۆی لەبەركردووە، هیچی لەسەر نییە، لەبەرئەوەی نەزان بووە، بەڵام ئەوەی كە لەسەری ماوە كورتكردنەوەی پاشماوەی و تەواوی سەریەتی.

س ٩٨ / كەسێك كە (أصلع) بێت و هیچ موویەك بەسەریەوە نەڕوێت، چی بكات لەكاتی سەرتاشیندا، ئایا مووس بەسەریدا بهێنێت؟[٢].

ج / هیچی لەسەر نییە و پێویست بەوە ناكات مووس بێنێت بەسەریدا، گەرچی ڕایەكی لەسەرە، بەڵام ئەو ڕایە ڕاست نییە، وەكوو ئەو ڕایە وایە كە دەڵێن دەبێت (لاڵ) لە نوێژدا دەم و لێوی

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٩٧ (٢٢/ ١١٩).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١١٩٢ (٢٣/ ١٥٩).

بجوولێنێت.

س ٩٩ / قژ كورتكردنەوەی ئافرەت؟ [(١)].

ج / ئەگەر پەلكەی هەبوو ئەوا لە پەلكەكانی كورتی دەكاتەوە، گەر پەلكەی نەبوو ئەوا لە هەموو لایەكی قژی ڕاست و چەپ و پشتەوە بە ڕێژەی سەرە نینۆكێك دەبڕێت.

س ١٠٠ / كەسێك سەری بتاشێت بۆ عومرە، كاتی حەج بۆ سەرتاشین چی بكات؟ [(٢)].

ج / بەسیەتی كە مووس بەسەریدا بهێنێت، لەبەرئەوەی موو كەمێك هەر دەڕوێت.

س ١٠١ / هەڵەكانی سەرتاشین یان كورتكردنەوە؟ [(٣)].

ج / یەكەم: خەڵكانێك لایەك لە سەریان دەتاشن بە مووس بۆ عومرەیەك و لایەكەی تریشی بۆ عومرەیەكی تر.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٠٢٩ (٢٢/ ٤٨٢).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٩٨، ١١٩١ (٢٣/ ١٥٨)، (٢٢/ ٤٦٤).

(٣) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٨٥ (٢٢/ ٤٥٤).

دووەم: خەڵکانێك چەند تەڵە موویەك دەبڕن لە لایەکی سەریان، یا چەند شوێنێك، ئەوە پێچەوانەی ئایەتەکەیە کە خوای گەورە ﷻ دەفەرمویێت: ﴿مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ﴾ [الفتح : ٢٧]. بە (کۆ و هەموو) ناوی سەری بردووە.

سێیەم: گەر سەرتاشی دەستنەکەوت، ئیحرام لادەبات و جل و بەرگی خۆی لەبەردەکات بەبێ کورتکردنەوە یا تاشینی سەر، لە کاتێکدا پێویستە بە ئیحرامەوە بمێنێتەوە تا سەری کورت دەکاتەوە یا دەیتاشێ، وە گەر زانی بەو کارە هەڵەیە؛ دەبێت جل و بەرگەکەی لاببات و ئیحرام بپۆشێت، تاوەکوو قژی کورت دەکاتەوە یا دەیتاشێت.

س ١٠٢ / کەسێك حەجی (التمتع) دەکات و لە عومرەکەیدا قژی کورت ناکاتەوە و نایتاشێت، پاشان حەجەکەشی دەکات، چی لەسەرە[١].

ج / کورتکردنەوە یەکێکە لە واجبەکانی عومرە، وە بە نەکردنی واجبێك لای زانایان دەبێت حەیوانێك سەرببڕێت لە مەککەدا و

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٩٥ (٢٢/ ٤٦٣).

بیدات بە هەژاران، وە گەر لە دەرەوەی مەككە بێت دەبێت یەكێك ڕاسپێرێت كە حەیوانێكی بۆ سەرببڕێت لە مەككەدا.

س ١٠٣ / كەسێك سەرتاشینی عومرەكەی لە وڵاتی خۆی دەكات؟[1].

ج / گەر دوای عومرەكەی ڕاستەوخۆ گەڕایەوە بۆ وڵاتەكەی، دەبێت كاتێك زانی جل و بەرگی لاببات و ئیحرام بپۆشێت، پاشان سەری كورت بكاتەوە یان بیتاشێت (ئەگەر لەبیری چوو یان نەیزانیبێت)، وە گەر ڕێگرییەكانی ئیحرامیشی ئەنجام دابێت هیچی لەسەر نییە، وە گەر ئافرەت بێت ئەوا هەر بەرگی خۆیەتی و بەس قژی دەبڕێت، ئەگەر ماوەی زۆر نەكەوتە نێوانیان، وە گەر نا فیدیە دەدات.

س ١٠٤ / پیاوێك عومرە دەكات و لەبیری دەچێت سەر بتاشێت و لە مەككە دەردەچێت و لە ڕێگادا بیری دەكەوێتەوە، جلەكانی دادەكەنێت و سەری دەتاشێت؟ [2].

ج / داوام وایە هیچی لەسەر نەبێت.

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٩٩٧، ١٠٠١ (٢٢/ ٤٦٤، ٤٦٧).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٠٠٣ (٢٢/ ٤٦٨).

س ١٠٥ / خۆم و خێزانەكەم چووین بۆ عومرە و سەرم نەتاشی و قژی كورت نەكردەوە، بە گومانی ئەوەی سەرتاشین تایبەتە بە حەج، بەسەر ئەمەدا ماوەیەك تێپەڕی، ئایا چیمان لەسەرە؟ [١].

ج / هەریەك لە ئێوە دەبێت حەیوانێكی بۆ سەربېڕدرێت لە مەككەدا و بدرێت بە هەژاران.

س ١٠٦ / كەسێك سەری لەدوای عومرەكردن ناتاشێت، لە مەككەدا بیری دەكەوێتەوە، پاشان سەفەر دەكات بۆ وڵاتەكەی، حوكمی عومرەكەی چییە؟ [٢].

ج / عومرەكەی دروستە، بەڵام سەرتاشین یان كورتكردنەوەی لەسەر ماوە، هەندێك لە زانایان دەڵێن جلەكانی دادەكەنێت و ئیحرام لەبەر دەكات و پاشان سەری دەتاشێت یان كورتی دەكاتەوە، وە هەندێكیان دەڵێن بە دەرچوونی لە مەككە واجبە لەسەری كە حەیوانێك سەربېڕێت لە مەككەدا و بیدات بە هەژاران، منیش ئەم ڕایەی كۆتایی بە باش دەزانم، حەیوانێك سەربېڕێت لە مەككەدا و

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٠٠٦ (٢٢/ ٤٦٩).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٠٠٩ (٢٢/ ٤٧٠).

بيدات بە هەژاران.

س ١٠٧ / ئافرەتێك لەگەڵ منداڵێكی بچووكيدا عومرە دەكات، بەڵام قژی منداڵەكەی كورت ناكاتەوە، حوكمی چییە؟ [(١)].

ج / ئەوەی بۆم دەردەكەوێت ئەوەيە كە هيچ ياسايەكی حەج نايگرێتەوە، لەبەرئەوەی (مكلف) نييە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: ... وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَحْتَلِمَ ...»[(٢)]، واتە: قەڵەم هەڵگيراوە لەسەر سێ كەس: ... لەسەر منداڵ تاوەكوو باڵغ دەبێت، گەر حەرامێكی ئيحرامی كرد، يا واجبێكی نەكرد؛ هيچی لەسەر نييە، وە گەر ئيحراميش لاببات و عومرەكەی نەكات.

لەدوای عومرەكردن گەڕانەوە بۆ ميقات حەجی تەنيا (الافراد) دەكرێت

س ١٠٨ / پياوێك لە ئەفريقاوە هاتووە و عومرەی كردووە لە مانگەكانی حەجدا، پاشان دەگەڕێتەوە بۆ مەدينە، ئايا بە حەجی

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٠١٢ (٢٢/ ٤٧٢).

(٢) رواه أبو داود (٤٣٩٨)، والترمذي (١٤٢٣)، وأحمد في "المسند" (٣٤٧٣٨)، والدارمي في "سننه" (٢٣٤٢)، وغيرهم، وصححه الألباني في "المشكاة" (٣٢٨٧).

(متمتع) دادەنرێت؟ [(١)].

ج / ... (والصحيح) ڕای دروست ئەوەیە کە بە حەجی (مفرد) دانانرێت، بەڵکوو هەر (متمتع)ە، لەبەرئەوەی ئەو سەفەرەی کە لە (تمتع) پێی دەردەچێت ئەو سەفەرەیە کە دەگەڕێتەوە بۆ وڵاتی خۆی، لەبەرئەوەی سەفەر لە مەککەوە بۆ مەدینە، وە لە مەدینەوە بۆ مەککە بە سەفەرێك دادەنرێت، گەر لە مەدینەوە بە عومرەی تازە یا حەج ئیحرامی بەست؛ هەر لە (تمتع) دەرناچێت و واجبە حەیوان سەر ببڕێت بۆ حەجی (تمتع)ەکەی.

سەربڕینی ئاژەڵ

س ١٠٩ / ئایا دروستە سەربڕینی ئاژەڵ بۆ حەجی (التمتع، القران) لە دەرەوەی حەرەم؟ [(٢)].

ج / واجبە سەربڕینی ئاژەڵ لە مەراسیمی حەجدا (تمتع وقران وفدية) لە سنووری حەرەمدا بێت، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ ٣٣﴾ [الحج: ٣٣]. هەرکەسێك لەدەرەوەی

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٦٣ (٢٢/ ٨٣).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٣٨ (٢٢/ ٢٢٦).

حەرەم سەری ببڕێت؛ دەبێت سەرلەنوێ سەری ببڕێتەوە لە سنووری حەرەمدا.

س ١١٠ / ئەگەر حاجی سەربڕینی حەیوان (فدیە)ی بیرچوو، چی بكات؟ [١].

ج / دەبێت لە حەرەمدا سەری ببڕێت، یان وەكیلێك بگرێت بۆی سەربڕێت لە مەككەدا، نابێت لە دەرەوەی حەرەم سەری ببڕێت.

س ١١١ / ئەگەر لەسەر نەكردنی واجبێك نەیبوو حەیوان سەر ببڕێت، چی بكات؟ [٢].

ج / واجبە لەسەر نەكردنی واجبێك یان كردنی حەرام و ڕێگرییەكی ئیحرام حەیوانێك سەر ببڕێت، لە سنووری حەرەمی مەككەدا، لە شوێنی تر دروست نییە، وە ئەگەر توانای نەبوو ئەو حەیوانی (فدیة)یە سەربڕێت؛ ئەوا هیچی لەسەر نییە و دروست نییە قیاس بكرێتە سەر قوربانی حاجی حەجی (التمتع والقران)، لەبەر جیاوازی زۆر لە نێوانیاندا، ئەوەیان (فدیة) پڕبوونەوەی ناتەواوی

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٣٦ (٢٢/ ٢٢٥).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٣٣ (٢٢/ ٢٢٣).

حەجە و ئەمەیان قوربانی و شوکرانەی خوایە.

باشترین جۆرەکانی حەج

س ١١٢/ باشترین جۆرەکانی حەج کامیانە؟ [١].

ج/ باشترین جۆرەکانی حەج (التمتع)ە، ئەوەیە کە حاجی لەپێشدا عومرە دەکات و پاشان ئیحرام بۆ حەج دەبەستێت، بەڵگەمان پێغەمبەری خوایە ﷺ کە فەرمانی بە هاوەڵانی دا بەو شێوەیە و فەرمووی: «لَوِ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا أَهْدَيْتُ، وَلَوْلاَ أَنَّ مَعِي الْهَدْيَ لَأَحْلَلْتُ»[٢].

واتە: ئەگەر ئەم کارەم بهاتایەتە ڕێ (واتە لەبیرم بوایە تمتع)، پشتم تێنەدەکرد و حەیوانم لە مەدینەوە نەدەهێنا بۆ قوربانی و عومرەم دەکرد لەگەڵتان، کەواتە لەبەر هێنانی حەیوان بۆ قوربانی نەیتوانی بیکات بە (تمتع)، لەبەرئەوە ئەوەی حەیوانی پێبێت دەبێت بە (قران) بیکات.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٥٠٩ (٢٢/ ٤٣)، و (٢٤/ ٢٦٥).

(٢) رواه البخاري (١٦٥١)، ومسلم (١٢١١).

وشەی حەرەم

س١١٣/ ئایا وشەی حەرەم بەكار دەهێنرێت بۆ (قُدسْ)؟ [١].

ج / (المسجد الأقصی، قدس) پێی ناوترێت حەرەمی سێیەم، لەبەرئەوەی سنووری حەرەمی نییە، سنووری حەرەم بۆ مەككە و مەدینە هەیە بە گوێرەی دەقەكان.

شوێنگرتن بۆ كاتی نوێژ

س ١١٤ / حوكمی شوێنگرتن لە حەرەمی مەككەدا بۆ نوێژكردن؟[٢].

ج/ ئەوەی هەندێك لە خەڵكی دەیكەن، شوێن دەگرن دەڕۆن بۆ ماڵەوە یان بۆ نان خواردن یان كڕین و فرۆشتن؛ ئەو كارە حەرامە و دروست نییە.

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧٥٦ (٢٢/ ٢٣٩).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٥٥٥ (٢٤/ ٤١).

تاوان لە مەككەدا چەندەها قاتە

س ١١٥ / ئایا تاوانیش لـە مەككەدا چەندەها قاتە؟ [(١)].

ج / تاوان لـە مەككەدا لـەڕووی چۆنێتییەوەیە، نەك چەندێتی، بەو مانایەی سزای توند و سەختی بۆ هەیە، لـەبەرئەوەی خوای گەورە ﷻ دەفەرمویّت: ﴿مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشۡرُ أَمۡثَالِهَاۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجۡزَىٰٓ إِلَّا مِثۡلَهَا وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ١٦٠﴾ [الأنعام : ١٦٠].

واتە: هەركەسێك چاكەیەك بكات بە دە هێندەیە، وە ئەوەی خراپەیەك بكات بە هاوشێوەی خۆیەتی.

وە دەفەرمویّت: ﴿وَمَن يُرِدۡ فِيهِ بِإِلۡحَادِۭ بِظُلۡمٖ نُّذِقۡهُ مِنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ٢٥﴾ [الحج : ٢٥].

واتە: سزا لـە مەككەدا توندترە تا لـە دەرەوەی مەككە، ئەمە ئاگاداركردنەوەیەكی توندە لـەسەر تاوان لـە مەككەدا.

---

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" (٢٠/١٦٩).

حوكمی جگەرە خواردن لە ئیحرامدا

س ١١٦ / حوكمی جگەرە خواردن لەكاتی ئیحرام پۆشینی عومرەدا بەر (فسوق) دەكەوێت، كە خوای گەورە ڕێگری لێ كردووە و دەفەرموێت: ﴿فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلْحَجِّ﴾ [البَقَرَة : ١٩٧]؟ [1].

ج / بەڵێ بەر ئەو تاوانانە دەكەوێت كە پێی دەوترێت (فسوق) و فەرمانەكەی خوای جێبەجێ نەكردووە، وە هەروەها كەسێك گیرۆدەی كەسانێك بوو لەو ڕێگەیەدا كە باس و غەیبەتی خەڵكیان دەكرد؛ ئەوا دەبێت هاوڕێیەتییان نەكات، مەگەر بتوانێت ڕێگرییان لێبكات.

حەجكردن لە ماڵێك كە زەكاتی لێنەدراوە

س ١١٧ / حەجكردن لە پارە و ماڵێك كە زەكاتی لێنەدرابێت؟ [2].

ج / حەجەكە دروستە، بەڵام شوێنی سەرسامییە كە زەكات نادات و حەج دەكات، وە لەوە زیاتر كەسێك نوێژ ناكات و حەج دەكات، ئەوەی نوێژ نەكات دەڵێم: دروست نییە و نابێت بێتە ناو مەككـەوە و

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٦٠٧ (٢٤/ ٧٤).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٨٥ (٢١/ ٨٢).

حەج و خێر و هیچ کردەوەیەکی چاکی لێ وەرناگیرێت.

دواخستنی حەج بۆ دوای ژنهێنان

س١١٨/ ئایا دروستە حەج دوابخەیت بۆ دوای ژنهێنان؟ [(١)].

ج/ لە مەرجەکانی حەج ژنهێنان نییە، بەڵام گەر حەج بکات و پارەی پێ نەمێنێت بۆ ژنهێنانەکەی؛ لەم حاڵەتەدا دەبێت ژنهێنانەکەی پێشبخات، لەبەرئەوەی بۆ ئەم لە پێویستیاتێکی ژیانە، بەڵام حەج لەکاتی تواناداریدا دەبێت.

کاری حەملەداری و (إعلانات) بۆی

س١١٩/ ڕێنموونیتان بۆ حەملەداران؟ [(٢)].

ج/ حەملەدار ئەمینە و ڕێنموونیکاری حاجییانە، واجبە لەسەریان لە خوا بترسن لە ڕێنموونی حاجییاندا، لەبەرئەوەی خوای گەورە ﷻ ئەوانی کردووە بە سەرپەرشتیکاریان بۆ جێبەجێکردن و ئەنجامدانی حەج و عومرە، بە شێوەی شەرعی خۆی کە لە سوننەتدا هاتووە

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ٧١ (٢١/ ٧٣).

(٢) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٦٢٠، ١٦٢١ (٢٤/ ٨٣).

بەگوێرەی توانا، وە ئەوەی کە لەسەریەتی جێبەجێی بکات، دەبینین هەندێك لەوان کەمتەرخەمن و زیان بە حەجی حاجییان دەگەیەنن، ئەوە ستەم و هەڵەیەکی گەورەیە و لێپرساوە بەرامبەر خوا ﷻ، با لە خوا بترسێت و لێپرسینەوەی خۆی بکات لە دونیادا پێش ڕۆژی دوایی.

س ١٢٠ / حوکمی هەڵواسینی (ڕیکلام) بۆ حەج و عومرە لە مزگەوتەکاندا؟ [1].

ج / دروست نییە هەڵواسینی (ڕیکلام) بۆ حەج و عومرە لەناو مزگەوتەکاندا، لەبەرئەوەی زۆری ئەوانە مەبەستیان پێی بەدەستهێنانی پارە و ماڵە، ئەوە جۆرێکە لە بازرگانی، کە ڕێگری کراوە لە مزگەوتدا بکرێت، وە گەر لەسەر دەرگای دەرەوەی مزگەوت بێت باشترە.

(١) "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" السؤال رقم ١٦٢٧ (٢٤/ ٩٠).

نـــاوەڕۆك

بابەت	لاپەڕە

